KUNSTNEREN ANNE LISE BREIDALSETER:

BESØKS-FORBUDET

DOMMENE MOT BREIDALSETER OG POLITIADVOKATEN

VESTFOLD TINGRETT

DOM

Avsagt: 13.05.2022

Saksnr: 22-045835MED-TVES/TLAR

Rettens leder: Sorenskriver Jørn Holme

Meddommere:

Marit Grytnes Omholt
Christoffer Holt

Påtalemyndigheten Politiinspektør Magnar Pedersen

mot

Anne Lise Breidalseter

Ingen begrensninger i adgangen til offentlig gjengivelse

DOM

Anne Lise Breidalseter er født 09.07.1960 og bor i Kvelde.

Ved forelegg utferdiget av politimesteren i Sør-Øst, som ikke er vedtatt, er hun i medhold av straffeprosessloven § 268 satt under tiltale ved Vestfold tingrett for overtredelse av

Straffeloven § 168
for å ha krenket besøksforbud etter straffeprosessloven § 222 a

Grunnlag:
Tirsdag 25. og 26. august 2020 i Breidalveien i Larvik tok hun på følgende måte kontakt eller søkte kontakt med sin mor Edle Torp;
- gikk etter Edle Torp da hun gikk til en bod og gikk etter med en vannslange og vannet "tomtegrensa" ned mot redskapshuset,
- hun stirret etter fornærmede som gikk tilbake mot sin hytte,
- hun satt i retning mot fornærmedes hytte og kremtet og hostet høyt og kraftig,
- hun kikket direkte mot fornærmede mens hun jobber på egen hyttetomt
- hun sto mot fornærmede og hostet for å tiltrekke seg oppmerksomheten,
- hun forflyttet seg /gikk parallelt med fornærmede mens fornærmede jobbet på egen eiendom,
- da hun oppdager fornærmede på verandaen flyttet hun seg høyere opp på tomta og fikk utsikt til verandaen,
alt til tross for at hun var ilagt besøksforbud fra politiet den 24.8.20, forkynt samme dag kl. 1851 og i det vesentlige opprettholdt ved Vestfold tingretts kjennelse av 9.9.20.

Hovedforhandling ble holdt i Larvik tinghus 12.05.2022. Tiltalte møtte og erkjente seg ikke skyldig etter tiltalebeslutningen.

Retten mottok forklaring fra fem vitner, og det ble foretatt slik dokumentasjon som framgår av rettsboken.

Aktor la ned påstand om at tiltalte dømmes i samsvar med tiltalebeslutningen til bot på 12.000 kroner, subsidiært fengsel i 24 dager. Videre la aktor ned påstand om at tiltalte idømmes sakskostnader etter rettens skjønn.

Tiltalte ba om å bli frifunnet.

Rettens vurdering

Etter en samlet vurdering av bevisene legger retten til grunn følgende faktum som bevist, uten noen form for tvil.

Edle Torp, født 2.12.32, heretter fornærmede, bosatt i Larvik, hadde i 2020 småbruket/fritidseiendommen Nedre Breidal i Kvelde i samme kommune. Fornærmedes

datter Anne Lise Breidalseter, heretter tiltalte, bodde vis a vis morens småbruk i Breidalsveien 100 på Kvelde, i gammelstua som opprinnelig var småbrukets våningshus.

Fornærmede hadde også to sønner. Tiltalte var nr. to i søskenflokken. Tiltalte, fornærmede og de to brødrene til tiltalte, hadde opprinnelig en god relasjon. Forholdet ble imidlertid vanskelig mellom tiltalte og moren/brødrene, da tiltalte ønsket å overta morens småbruk/fritidseiendom, noe moren motsatte seg. Forholdet mellom mor og datter ble så dårlig at fornærmede bestemte seg for å selge sin eiendom, noe tiltalte reagerte kraftig på.

Fornærmede anmeldte tiltalte for sjikanøs oppførsel, et forhold som senere ble henlagt av politiet. Fornærmede syntes det var utrivelig å være på sin egen eiendom med tiltalte som opptrådte provoserende, men måtte våren/sommeren 2020 jevnlig/ukentlig dra opp til småbruket for å stelle i hagen noen timer.

Fornærmede begjærte i april 2020 at tiltalte skulle ilegges et besøksforbud mot moren, noe politiet avslo 21.4.20. Ny begjæring om besøksforbud ble fremsatt 30.4.20 av fornærmede, som politiet samme dag tok til følge, noe tiltalte ikke godtok. Vestfold tingrett tok ikke påtalemyndighetens begjæring om besøksforbud til følge i kjennelse av 5.6.20.

Fornærmede begjærte besøksforbud for tredje gang i august, som politiet tok til følge 23.8.20, med denne tekst:

«Med hjemmel i straffeprosessloven § 222a forbys
Anne Lise Torp, f. 09.07.1960
Breidalveien 100, 3282 KVELDE
- Å oppsøke, å forfølge og på noe vis å ta kontakt med Edle Torp, verken personlig eller gjennom telefon, tekstmelding, e-post eller annen elektronisk meddelelse, brev, postkort eller annen skriftlig meddelelse, eller gjennom tredjemann. Ved arbeid på fornærmedes eiendom, må Anne Lise Torp ikke på noen måte søke kontakt med fornærmede, og være ute av syne for fornærmede, enten ved å være innendørs på egen fritidseiendomeller på motsatte side av huset.

Forbudet gjelder fra i dag, og frem til og med 24.08.2021.
Det er grunn til å tro at Anne Lise Torp ellers vil:
- Begå en straffbar handling overfor en annen person
- Forfølge en annen person
- Krenke en annens fred
Forbudet er ilagt etter begjæring fra Edle Torp.
Den som forbudet er rettet mot, kan straks eller senere kreve beslutningen brakt inn for retten. Dersom beslutningen kreves brakt inn for retten, vil påtalemyndigheten snarest råd og så vidt mulig innen 5 dager etter at kravet ble fremsatt, oversende saken til retten.
Overtredelse av forbudet er straffbart etter straffeloven (2005) § 168, og kan straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler. Ved gjentagelse kan straffen under bestemte omstendigheter forhøyes med fengsel inntil 2 år.
Ved brudd på besøksforbudet kan elektronisk kontroll idømmes.
Fornærmede varsles om beslutningen».

Politiet forkynte besøksforbudet for tiltalte hjemme hos henne 24.8.20. Tiltalte ble svært oppbragt over at det ble ilagt nytt besøksforbud etter at det forrige ble forkastet av tingretten, og hun ønsket ny rettslig prøvelse.

Tirsdag 25.8 og onsdag 26.8.20 dro fornærmede sammen med eldste sønnen opp til småbruket sitt for å stelle i hagen. Hennes yngste sønn Jan Erik Torp hadde tidligere montert to videokameraer på eiendommen som dekket mye av hageareal med felles veg på de to naboeiendommene. Den eldste sønnen aktiviserte kameraene når han og moren arbeidet i hagen som vendte mot vegen og tiltaltes eiendom, for å få fanget opp eventuell lovstridig atferd fra tiltalte. De hadde ikke varslet tiltalte eller andre naboer om kameraovervåkningen, ei heller satt opp varselskilt om slik overvåkning.

Tiltalte var så provosert over det ilagte besøksforbudet at hun bevisst flere ganger i løpet av formiddagene disse to dagene gikk mot fornærmede når hun arbeidet i hagen på sin side. Hun fotfulgte henne bevisst sidelengs med en avstand på 1-3 meter, mens hun forsettlig hostet og harket høyt, for å irritere moren. Hun satte seg også i samme tidsrom forsettlig flere gang på en stol med skammel i kant av sin egen eiendom bare få meter fra fornærmede som arbeidet i hagen på sin side, også med bevisste irriterende hoste- og harkelyder. Tiltalte flyttet også etter med stolen forsettlig når fornærmede beveget seg på sin eiendom, for å plage moren.

Vestfold tingrett behandlet begjæringen om bevisforbudet 9.9.20, og avsa kjennelse sammen dag med slik slutning:

«Anne Lise Breidalseter, født 09.07.1960, forbys å oppsøke, å forfølge og på noe vis å ta kontakt med Edle Torp, personlig eller gjennom telefon, tekstmelding, e-post eller annen elektronisk meddelelse, brev, postkort eller annen skriftlig meddelelse, eller gjennom tredjemann. Besøksforbudet gjelder frem til 24. august 2021».

Tingretten fant ikke det forholdsmessig å ilegge tiltalte et forbud om å være ute på egen tomt når fornærmede var ute på sin tomt som vendte mot tiltaltes tomt.

Både tiltalte og påtalemyndigheten anket avgjørelsen til Agder lagmannsrett. Tingrettens kjennelse ble stående ved lagmannsrettens kjennelse av 13.10.20, som forkastet begge anker.

Nevnte faktum bygger i all hovedsak på tiltaltes egen forklaring og forklaring til fornærmede samt dokumentert 20 videoklipp fra overvåkningskameraer mellom de to eiendommene. Tiltalte har forklart at hun ikke har gjort noe straffbart, da besøksforbudet ilagt av politiinspektør Magnar Pedersen ikke var gyldig. Hun erkjente å bevisst ha provosert fornærmede med sin opptreden, i samsvar med det faktum retten har beskrevet foran. Dette gjorde hun som en reaksjon for å ha fått et nytt besøksforbud, da besøksforbud tidligere var forkastet av retten, og som det etter hennes syn ikke var hjemmel til å ilegge.

Retten må først ta stilling til om politiet hadde adgang til å ilegge besøksforbudet av 23.8.20, og om det eventuelt var ugyldig på gjerningstidspunktet. Det forhold at besøksforbudet ble innstrammet i ettertid ved kjennelsen av 9.9.20 har i utgangpunktet ikke avgjørende betydning om det ble begått et straffbart forhold 25. og 26.8.20.

Retten er ikke i tvil om at tiltalte har oppført seg plagsomt og krenkende overfor fornærmede, sin egen eldre mor, på eiendommen våren og forsommeren 2020, noe som til slutt medførte at moren ville selge eiendommen. Hun er imidlertid ikke tiltalt for dette. På den andre siden kan heller ikke retten utelukke at fornærmede og hennes to sønner har opptrådt på en uklok måte overfor tiltalte, selv om fornærmede var i sin fulle rett til å bestemme hvem som skulle overta hennes gårdsbruk.

Hele saken er egentlig en trist familiekonflikt som stadig ble forverret, uten at den ble søkt løst på annen måte enn gjennom flere begjæringer om besøksforbud. Retten har også en viss forståelse for at tiltalte opplevde det som krenkende at moren og broren tilkalte politiet som kom med blålys og to patruljer, når det oppsto krangel om adkomst til bryggen i mai 2020. Politiet ila tiltalte også et svært inngripende besøksforbud, som tingretten begrenset i sin kjennelse, med tiltredelse av lagmannsretten. Disse forhold kan imidlertid ikke i seg selv eller samlet gjøre besøksforbudet av 23.8.20 ugyldig. Retten kan heller ikke se at det er andre forhold som medfører at politiinspektør Magnar Pedersens myndighetsutøvelse, ved utstedelse av besøksforbudet og senere forelegget, ikke er lovlig.

Selv om det er en langt lavere bevisterskel i forhold til faktum for å ilegge besøksforbud enn for å domfelle for et straffbart faktum, har hverken tingretten eller lagmannsretten funnet alvorlige rettslige mangler ved det ilagte besøksforbudet.

Retten viser for øvrig til at lagmannsretten opprettholdt besøksforbudet i sin kjennelse «dersom Breidalseter som en reaksjon på morens arbeid oppsøker og følger etter Torp».

Retten finner at tiltalte gjennom bevist faktum som beskrevet overfor har forsettlig brutt besøksforbudet av 23.8.20. Andre omstendigheter som angitt i tiltalen som å vanne «tomtegrensa» ned mot redskapshuset eller å stirre etter fornærmede som gikk tilbake til sin hytte faller utenfor den straffbare handling.

Alle vilkår for straff er oppfylt, og tiltalte må dømmes for overtredelse av straffeloven § 168.

Straffeutmåling

Tiltalte er en uføretrygdet 61 år gammel kvinne bosatt i Larvik. Hun betraktes som tidligere ustraffet.

Retten anser det som straffeskjerpende at tiltalte har opptrådt plagsomt overfor sin eldre mor i lengre tid, noe som gjorde at moren ikke lenger orket å være på eiendommen alene, og måtte selge.

I formildende retning legger retten vekt på at besøksforbudet av 23.8.20 var for omfattende. Politiet burde også ha funnet en langt smidigere måte å løse saken på enn besøksforbud mot datter til mor på to naboeiendommer, f. eks. med konfliktrådsbehandling. Det kunne også ha bidratt til at partene ble forlikt. Retten kan heller ikke utelukke at fornærmede og sønnen bevisst drev hagearbeid rett mot tiltaltes eiendom for å fremprovosere brudd på besøksforbudet som kunne fanges opp på deres skjulte videoovervåkning. Dette må også komme tiltalte til gode i straffeutmålingen.

Saken burde dernest ha vært pådømt langt tidligere, som er et klart formildende forhold, jfr. straffeloven § 78 bokstav e.

På denne bakgrunn setter retten boten til 4.000 kroner, subsidiært fengsel i 10 dager. Hensett til sakens resultat idømmes ikke saksomkostninger.

Dommen er enstemmig.

DOMSSLUTNING

1. Anne Lise Breidalseter, født 09.07.1960, dømmes for overtredelse av straffeloven § 168 til en bot på 4.000 – firetusen – kroner, subsidiært fengsel i 10 – ti – dager, hvis boten ikke betales.

2. Saksomkostninger idømmes ikke.

****

Frammøteforkynning
Domfelte er innkalt til frammøteforkynning ved å motta dommen på sin mail: annelisebreidal@online.no (mobil 91873370)

Dag:	Mandag
Dato:	16. mai 2022
Klokkeslett:	12-15

Dommen er bare undertegnet av rettens formann, i henhold til gjeldende Covid-19-lov, som forsikrer at dommen fullt og helt er i samsvar med endelig dom etter domkonferansen 13.5.22.

Retten hevet

Jørn Holme

Marit Grytnes Omholt (s)

Christoffer Holt (s)

VESTFOLD TINGRETT

Til deg som har fått en dom i tingretten

Kan jeg anke tingrettens dom?
Du har rett til å anke en dom fra tingretten til lagmannsretten. Det må ikke gå mer enn to uker fra den dagen du hørte eller leste dommen. Å anke betyr at en annen domstol behandler hele eller deler av saken på nytt.

Hva kan du anke over?
Du kan for eksempel anke hvis du mener at:

- det ikke er godt nok bevist at du er skyldig i det du ble dømt for i tingretten
- retten har tolket loven feil
- straffen er for streng
- retten har gjort feil i saksbehandlingen
- andre deler av dommen er feil (erstatning, inndragning, tap av retten til å kjøre bil o.l.)

Kan lagmannsretten nekte å behandle anken?
Lagmannsretten vurderer alle anker, men den kan nekte å gi anken din full behandling hvis:

- den mener det er klart at dommen ikke vil bli endret
- det ikke er noen grunn til å anke dommen

Hvis dommen **kun** gjelder bot, inndragning eller tap av retten til å kjøre bil, vil lagmannsretten som regel ikke behandle anken, med mindre det er spesielle grunner for det.

På den andre siden vil lagmannsretten nesten alltid behandle en anke hvis saken gjelder en forbrytelse som kan føre til fengsel i mer enn seks år.

Kan jeg få oppnevnt forsvarer?
Hvis lagmannsretten bestemmer at den skal behandle anken din, får du oppnevnt en forsvarer. Det er staten som betaler forsvareren, du betaler ingenting. Du kan vanligvis velge hvem du vil ha som forsvarer. Hvis du ønsker en bestemt forsvarer, er det fint om du gir beskjed samtidig med anken, eller så snart som mulig.

Hva må anken inneholde?
I anken må du opplyse:

- hvilken dom du anker over, og om anken gjelder hele dommen eller bare enkelte deler
- hva du anker over – for eksempel:
  - at det ikke er godt nok bevist at du er skyldig i det du ble dømt for i tingretten
  - at retten har tolket loven feil (og i så fall hvilke feil)
  - at straffen er for streng
  - at retten har gjort feil i saksbehandlingen (og i så fall hvilke feil)
- om anken gjelder inndragning
- om du krever ny behandling av erstatningskrav
- om du krever ny behandling av andre sivile krav som nevnt i straffeprosessloven § 3

Videre bør du nevne:

- nye bevis som du vil legge fram
- hvilket resultat du ønsker

Hvis du krever ny behandling av erstatningskrav eller andre sivile krav nevnt i straffeprosessloven § 3, må du oppgi:

- om anken gjelder hele avgjørelsen
- hvilket resultat du ønsker
- feilene du mener har skjedd
- hvorfor du mener det er gjort feil (både faktiske feil og rettslige feil)
- bevisene du vil føre

Hvordan går jeg fram for å anke?
En advokat eller forsvarer kan gi deg råd om du bør anke, og hjelpe deg med å skrive anken. Du kan også få hjelp til å skrive anken i tingretten, hos påtalemyndigheten eller av noen som jobber i fengselet. Du må selv underskrive på anken.

- Du kan levere anken *skriftlig* eller *muntlig* til tingretten der du fikk dommen
- Du kan også levere anken til påtalemyndigheten, for eksempel politiet eller statsadvokat
- Er du i fengsel, kan du få hjelp av noen som jobber der til å sende inn anken

Jeg var ikke i rettssalen da saken min ble behandlet

Er du dømt i en straffesak, men var ikke tilstede da saken din ble behandlet? Da kan du be om at saken blir behandlet på nytt. For å få en ny behandling, må du forklare hvorfor du ikke kunne komme til rettssaken, og hvorfor du ikke meldte fra i tide. På samme måte som ved anke, må du levere inn kravet om ny behandling innen to uker fra du har lest eller hørt dommen.

Når skal jeg sone?

Når dommen er endelig behandlet (rettskraftig), vil politiet sende den til Kriminalomsorgen, som sender deg innkalling til soning. Dette gjelder alle typer straff.

- Er du dømt til fengsel, får du innkalling en minst tre uker før du skal møte fram til soning
- Hvis du har spesielle ønsker om når du skal sone, må du fortest mulig ta det opp med Kriminalomsorgen.

Kan jeg sone hjemme?

Har du fått en ubetinget fengselsstraff på under seks måneder? Da kan du søke om å få sone hjemme med elektronisk kontroll (fotlenkesoning). Hvis du er aktuell for en slik soningsform, vil Kriminalomsorgen sende deg informasjon og søknadsskjema.

Kan jeg sone på institusjon?

Har du fått en ubetinget fengselsstraff på under ett år? Da kan du søke om å få sone straffen i en institusjon, som for eksempel gir deg:

- behandling av rusproblemer
- behandling av psykiske lidelser
- spesielle former for omsorg eller attføring

Du må ha et reelt behov for slik behandling, og du må ha en behandlingsplass. Mer informasjon og søknadsskjema får du hos Kriminalomsorgen.

Hva er betinget fengselsstraff?

Dersom du har fått en dom på betinget fengselsstraff, betyr det at soningen er utsatt i en prøvetid. Hvis du ikke gjør noe straffbart i denne prøvetiden, slipper du å sone i fengsel. Hvis du gjør noe straffbart i prøvetiden, kan retten bestemme at du likevel skal sone hele eller deler av fengslingsstraffen.

Det kan også være andre vilkår i dommen, som å gjennomføre Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND) eller et program mot ruspåvirket kjøring (RK). Her gjelder også det samme: Hvis du bryter vilkårene, kan retten bestemme at du må sone hele eller deler av straffen likevel.

Hva er samfunnsstraff?

Er du dømt til samfunnsstraff? Det betyr at du skal gjøre samfunnsnyttig tjeneste, delta i et program eller annet tiltak i et bestemt antall timer. Kriminalomsorgen bestemmer når og hvordan straffen skal gjennomføres. Hvis du gjør noe straffbart før du er ferdig med samfunnsstraffen, eller bryter andre regler for samfunnsstraffen, kan retten bestemme at du må sone i fengsel i stedet.

Bot

Er du dømt til å betale bot? Den må du betale innen en tidsfrist. Hvis du ikke betaler innen fristen, kan du få trekk i lønn. Boten kan også bli krevet inn ved hjelp av tvang. Går ikke det, kan du bli innkalt til å sone straffen i fengsel i stedet. Du kan søke om å få gjøre bøtetjeneste (samfunnsnyttig tjeneste) i stedet for å betale boten.

Hva er ungdomsstraff?

Er du er dømt til ungdomsstraff? Da blir saken din sendt til Konfliktrådet, og du får en innkalling til et såkalt *stormøte*. Her blir det forsøkt å lage en *ungdomsplan*. Hvis dere ikke blir enige, sendes saken tilbake til domstolen. Da vil retten bestemme om du skal sone hele eller deler av straffen i fengsel.

Hvis du gjør noe straffbart før du er ferdig med ungdomsstraffen, kan retten bestemme at du må sone i fengsel. Det samme kan skje hvis du bryter andre vilkår i ungdomsplanen.

Mer informasjon

Har du andre spørsmål, kan du kontakte fengselet, friomsorgskontoret eller ND-senteret du er innkalt til. Mer informasjon om soning, straff og alternativer til fengselsstraff finner du på www.kriminalomsorgen.no. Se også *straffegjennomføringsloven* om de ulike former for soning. Den finner du på www.lovdata.no.

AGDER TINGRETT

DOM

Avsagt: 07.04.2022

Saksnr: 22-002723MED-TAGD/TARD

Rettens leder: Tingrettsdommer Øyvind Strand

Meddommere:

Arne Martin Gjøseid
Pia Wilbergeie

Påtalemyndigheten

Påtalefaglig etterforskningsleder
Thomas Bjåstad Arntsen

mot

Magnar Pedersen

Advokat Kjetil Baustad Egelie

Ingen begrensninger i adgangen til offentlig gjengivelse

DOM

Magnar Pedersen er født 17.09.1958 og bor i Havneløkka 4, 3230 Sandefjord. Han er ugift, uten forsørgelsesbyrde, arbeider som politiinspektør, tjener ca. kr. 1.000.000,- brutto per år og er uten formue.

Ved forelegg utferdiget av sjefen for Spesialenheten for politisaker, Terje Nybø, den 21. september 2021, som ikke er vedtatt, er han satt under tiltale, jf. straffeprosessloven § 268, ved Agder tingrett, Arendal, for overtredelse av:

Straffeloven § 172, jf. § 171
for å ha utøvd offentlig myndighet og grovt uaktsomt grovt brutt sin tjenesteplikt.

Grunnlag:
Torsdag 7. januar 2021 i Tønsberg, som påtaleansvarlig i straffesak mot Aleksandra Ewa Zelanzy-Gadzala utferdiget han beslutning om pågripelse av Zelanzy-Gadzala og besluttet samtidig ransaking av hennes bolig til tross for at det ikke var tilstrekkelig mistankegrunnlag. I tillegg unnlot han å innhente rettens beslutning om ransaking til tross for at det ikke var fare ved opphold idet han lot beslutningen om ransaking ha gyldighet i fem dager.

Hovedforhandling ble avholdt den 5. april 2022 i Agder tingrett, Arendal. Tiltalte møtte og erkjente seg ikke skyldig etter tiltalebeslutningen. Retten mottok forklaring fra 2 vitner, og det ble foretatt slik dokumentasjon som framgår av rettsboken.

Aktor la ned påstand om at tiltalte dømmes i samsvar med tiltalebeslutningen til en bot på 10.000 kroner, subsidiært fengsel i 20 dager, samt saksomkostninger fastsatt etter rettens skjønn. Forsvarer la ned påstand om at tiltalte frifinnes, subsidiært at han anses på mildeste måte.

Rettens vurdering

1. Skyldspørsmålet

1.1 Sakens bakgrunn i hovedtrekk

Ingvill Tjugum (heretter Tjugum) er ansatt som politioverbetjent i Sør-Øst politidistrikt, og innga den 6. januar 2021 en anmeldelse til eget politidistrikt med overskriften «Grovt tyveri fra Ugleveien 4 i Larvik», som er Tjugums privatadresse. Det fremgår videre av anmeldelsen at gjerningstidspunktet er perioden fra 18. mai til 22. desember 2020, og at de borttatte gjenstandene er diverse sølvtøy. Det er ikke oppgitt noen verdi på sølvtøyet.

Vedrørende mulige gjerningspersoner fremgår følgende av anmeldelsen:

«Vi har en vaskehjelp – Aleksandra Zelazny-Gadzala. Hun har vært hos oss hver fredag i ca. 3-4 år. Utover dette har det ikke vært andre personer hos oss det siste halve året. Vi fikk en ny seng i uke 51 og da var det to montører fra Møbelringen på soverommet. De var alene der i ca. 10 min.»

Tjugum innga anmeldelsen som vedlegg til en epost, og denne eposten ble sendt til daværende leder for etterforskningsavsnittet ved Larvik politistasjon, Knut Vidar Vittersø (heretter Vittersø). Vittersø registrerte anmeldelsen, og ga deretter saken videre til tiltalte den 7. januar 2021 med beskjed om at saken skulle prioriteres. Tiltalte har arbeidet som politijurist siden 1986, og var på gjerningstidspunktet politiinspektør i Sør-Øst politidistrikt.

Den 7. januar 2021 utferdiget tiltalte en beslutning om pågripelse av Tjugums vaskehjelp, Aleksandra Zelazny-Gadzala (heretter Zelazny-Gadzala) og beslutning om ransaking av hennes bopel. Grunnlaget for beslutningen var at det forelå skjellig grunn til mistanke mot Zelazny-Gadzala for at hun hadde begått et grovt tyveri fra Tjugums bolig ved å bortta smykker.

Den 8. januar 2021 ca. klokken 1000 ble Zelazny-Gadzala pågrepet på Tjugums bopel mens hun vasket av en uniformert politipatrulje, og klokken 1035 gjennomførte politipatruljen en ransaking på bopel til Zelazny-Gadzala uten funn av gjenstander som kunne knyttes til anmeldelsen fra Tjugum. Zelazny-Gadzala ble deretter dimittert, idet en annen politijurist enn tiltalte besluttet at hun ikke skulle innbringes til politistasjonen for avhør.

Den 9. februar 2021 tok Tjugum kontakt med Vittersø per telefon, og opplyste at hun hadde funnet sølvtøyet på egen bopel og at hun ønsket å trekke anmeldelsen.

Advokat Gracja Skallerud innga deretter, på vegne av Zelazny-Gadzala, en anmeldelse til Spesialenheten for politisaker mot tiltalte for grovt uaktsom tjenestefeil. Det er i anmeldelsen anført at tiltalte besluttet pågripelse og ransaking rettet mot Zelazny-Gadzala uten at vilkårene for dette var oppfylt.

Spesialenheten for politisaker besluttet den 17. mars 2021 å etterforske om det ble begått en tjenestefeil i forbindelse med beslutningen og gjennomføringen av tvangsmidlene, samt om eventuelle tjenestefeil var av en slik karakter at de rammes av straffeloven §§ 171 og 172.

Den 24. mai 2021 innstilte etterforskningsavdelingen på henleggelse på bevisets stilling, men påpekte flere kritikkverdige forhold ved tiltaltes opptreden, herunder at han hadde begått en tjenestefeil ved å ikke sende ransakingsbeslutningen til retten. Tjenestefeilen ble imidlertid ikke ansett så grov at den aktualiserte et straffansvar etter straffeloven § 172.

Sjefen for spesialenheten, Terje Nybø, var uenig i dette, og utstedte den 21. september 2021 det forelegget som er inntatt ovenfor.

1.2 Rettslige utgangspunkter

Spørsmålet retten skal ta stilling til er om tiltalte grovt uaktsomt har brutt sin tjenesteplikt, jf. straffeloven § 172 jf. § 171. Den objektive gjerningsbeskrivelsen fremkommer av § 171. Bestemmelsen har tre sentrale vilkår. Det må for det første dreie seg om offentlig myndighetsutøvelse. Dernest må det foreligge brudd på tjenesteplikten. Både handlinger og unnlatelser straffes. Tjenesteplikten kan være fastsatt i lov eller forskrift, instruks eller etter pålegg fra overordnede. Det er ikke et vilkår at gjerningspersonen har hatt forsett om å oppnå vinning eller noen annen form for fordel for seg eller andre. Endelig må bruddet på tjenesteplikten være grovt. Bagatellmessige overtredelser er ikke ment å være straffbare, jf. Ot.prp.nr.8 (2007–2008) punkt 12.2.4. Avviket fra korrekt handlemåte må være grovt, og det må være tale om brudd på en tjenesteplikt av en viss betydning. I proposisjonen samme sted er det uttalt at straffansvar lettest kan tenkes ved klare overskridelser av materiell kompetanse.

Tiltalen gjelder strl. § 172. Det vil si at skyldkravet er grov uaktsomhet, jf. straffeloven § 23 annet ledd. I henhold til denne bestemmelsen kreves at *handlingen er svært klanderverdig og det er grunnlag for sterk bebreidelse*. I proposisjonen er det uttalt:

Aktsomhetsnormen kan variere fra livsområde til livsområde, jf. § 23 første ledd. Lovbryteren skal som utgangspunkt vurderes etter den normen som gjelder på det aktuelle området, selv om den er ukjent for ham. Det skal legges til grunn en streng aktsomhetsnorm for personer som utøver eller som forbereder utøving av offentlig myndighet. For eksempel kan bestemmelsen være overtrådt dersom gjerningspersonen har handlet i vesentlig strid med sin tjenesteplikt på grunn av slurv eller glemsomhet.

Skal tiltalte dømmes etter § 172 må alle elementene i den objektive gjerningsbeskrivelsen i § 171 være oppfylt. Dessuten må det påvises at handlingen er begått ved grov uaktsomhet. I vurderingen av om vilkårene er oppfylt må retten både vurdere om det var grunnlag for pågripelse og ransaking, og ved begge vurderingene om både grunnvilkåret skjellig grunn til mistanke var oppfylt og om det forelå bevisforspillelsesfare. Retten må videre vurdere om det forelå fare ved opphold, jf. straffeprosessloven § 197 annet ledd første punktum. Selv om det er nødvendig å gjøre selvstendige vurderinger av de ovennevnte spørsmål, vil det likevel være slik at handlingene må ses i en sammenheng.

Retten presiserer avslutningsvis at det ikke er tvilsomt at de beslutninger om bruk av tvangsmidler som tiltalte har truffet som påtaleansvarlig er utøvelse av offentlig myndighet. Dette er heller ikke bestridt av forsvarer.

1.3 Rettens bevisvurdering

Retten finner følgende faktum bevist ut over enhver rimelig tvil:

Tiltalte har erkjent de faktiske forhold i saken, men ikke straffeskyld. Ifølge tiltalte var både grunnvilkåret om skjellig grunn til mistanke og det spesielle vilkåret om bevisforspillelsesfare oppfylt i denne saken, og det forelå fare ved opphold som tilsa at det ikke var tid til å sende saken til retten. Tiltalte viste videre til at tidspresset som politijuristene operer under tilsier at retten må vise varsomhet med å vurdere saken i etterpåklokskapens lys, og videre være varsom med å legge for mye vekt på at det i ettertid viste seg at sølvtøyet ikke var borttatt. Tiltaltes forsvarer har i denne forbindelse anført at tiltaltes eventuelle tjenestefeil ikke er så alvorlige at det er grunnlag for straffansvar.

På bakgrunn av den samlede bevisførselen finner retten det bevist ut over enhver rimelig tvil at tiltalte har forholdt seg som nærmere beskrevet i tiltalen, og at han har handlet grovt uaktsomt. Etter rettens klare oppfatning er tiltaltes tjenestefeil i denne saken, både enkeltvis og ikke minst samlet sett, så graverende at det er grunnlag for anvendelse av straffeansvar.

Etter rettens oppfatning bør politidistriktene i Norge, på generelt grunnlag, være varsomme med å etterforske straffbare forhold hvor deres egne ansatte er fornærmet på fritiden, og terskelen for å be om bistand fra et annet politidistrikt ut fra habilitetshensyn bør være lav. Dette fremgår også forutsetningsvis av påtaleinstruksen §§ 2-5 og 2-6, og er etter rettens oppfatning korrekt påpekt og presisert av etterforskningsavdelingen hos Spesialenheten for politisaker i vedtaket av 24. mai 2021. Bakgrunnen for at man bør utvise en slik varsomhet når egne ansatte er fornærmet på fritiden illustreres slik retten ser det av hendelsesforløpet i denne saken, som leder frem til tiltaltes uriktige beslutning om bruk av tvangsmidler den 7. januar 2021.

Retten presiserer i denne forbindelse at man savner en skriftlig redegjørelse for behandlingen av habilitetsproblematikken i denne saken, og hvorfor anmeldelsen ikke ble videresendt til et annet politidistrikt. Dette forsterkes etter rettens oppfatning av sakens karakter, at den ikke hastet og Tjugums posisjon i politidistriktet som en erfaren politioverbetjent. Dette forsterkes ytterligere av at Tjugum ikke innga anmeldelsen per post eller hos politivakten slik at saken kom inn til FSI (Felles straffesaksinntak) på ordinær måte, men at hun innga anmeldelsen direkte på epost til etterforskningsleder Vittersø. Denne fremgangsmåten gir anmeldelsen et preg av særbehandling ved at den slipper å bli fordelt til en etterforsker på ordinær måte, og det gir videre anmeldelsen et hastepreg som det etter rettens oppfatning ikke var grunnlag for.

Dette hastepreget i sakens initialfase forplantet seg deretter videre ved at Vittersø umiddelbart registrerte og saksbehandlet anmeldelsen, og ved at han allerede den 7. januar 2021 ga saken videre til tiltalte med beskjed om at saken skulle prioriteres.

Denne prioriteringen av saken var det etter rettens oppfatning ikke grunnlag for, og utad fremstår det som om saken ble prioritert på denne måten fordi Tjugum var ansatt i politiet. Vittersøs og tiltaltes presisering i denne forbindelse om at Tjugum hadde en særskilt sterk troverdighet som tilsa at de tok anmeldelsen på alvor, viser etter rettens oppfatning det problematiske ved at den habilitetsvurderingen som ble foretatt da anmeldelsen ble inngitt ikke er begrunnet skriftlig.

Sakens hastepreg forplantet seg deretter slik retten ser det videre i tiltaltes saksbehandling, ved at tiltalte verken foretar en forsvarlig og grundig nok vurdering av mistankegrunnlaget mot Zelazny-Gadzala eller av om det forelå bevisforspillelsesfare. Tiltalte foretar deretter helt klart en uriktig vurdering av om det forelå fare ved opphold, og saken ble dermed ikke sendt til retten for kontroll i tråd med hovedregelen i straffeprosessloven § 197 første ledd.

Vedrørende grunnvilkåret om skjellig grunn til mistanke, er dette etter rettens oppfatning ikke oppfylt i denne saken. Dersom tiltalte hadde foretatt undersøkelser i straffesaksregisteret (strasak) og infotorget (folkeregisteret), ville tiltalte sett at Zelazny-Gadzala hadde bodd i Norge siden 2006 uten at hun var registrert med straffesaker i politiets registre. Disse enkle søkene foretok ikke tiltalte, hvilket for retten fremstår som uforståelig hensyntatt hans lange erfaring som politijurist. Det var videre opplyst i Tjugums anmeldelse at Zelazny-Gadzala hadde vasket hos henne i rundt 4 år uten anmerkninger, og at det ikke var noe konkret som knyttet henne til tyveriet ut over at hun hadde tilgang til boligen som vaskehjelp. Med «skjellig grunn» menes god eller rimelig grunn. Noen sikker overbevisning om skyld kreves ikke, men mistanken må være vel begrunnet. Det kreves at det er mer sannsynlig at vilkårene for straffansvar er oppfylt enn at de ikke er det, altså et krav om sannsynlighetsovervekt, jf. HR-2019-2282-U avsnitt 11 og 12.

Det bevisbildet som forelå da tiltalte besluttet pågripelse og ransaking ga, samlet sett, etter rettens oppfatning ikke grunnlag for å konstatere at grunnvilkåret for bruk av tvangsmidler var oppfylt. Etter rettens oppfatning forsterkes dette av at Zelazny-Gadzala visste at Tjugum var ansatt i politiet, og at det derved skal svært mye til for at hun ville risikere arbeidsforholdet og, i verste fall, sin egen oppholdstillatelse i Norge ved å begå tyveri fra arbeidsgivers bopel. Det sviktende grunnlagt for å konstatere skjellig grunn til mistanke forsterkes ytterligere ved at det var andre personer som kunne ha borttatt sølvtøyet, herunder to ansatte fra en møbelkjede som var alene på soverommet i forbindelse med monteringen av en seng, og ved at det forelå en åpenbar mulighet for at Tjugum selv hadde forlagt sølvtøyet, hvilket nettopp i ettertid viste seg å være tilfelle.

Etter rettens oppfatning forelå det heller ikke bevisforspillelsesfare i denne saken. Det må foreligge en konkret og reell mulighet for Zelazny-Gadzala til å ødelegge eller på annen måte forspille bevis og videre sannsynlighetsovervekt for at hun vil komme til å bruke denne muligheten, jf. HR-2020-1874-U avsnitt 12 med videre henvisninger.

Det må videre fremgå av tiltaltes beslutning at spørsmålet om sannsynlighetsovervekt er vurdert. Dette er ikke foretatt av tiltalte i denne saken. Hensyntatt tidsforløpet siden sølvtøyet forsvant hadde Zelazny-Gadzala hatt mulighet til å kvitte seg med stjålne gjenstander for lenge siden, og dersom hun ikke hadde gjort dette var det ingen holdepunkter for at hun nå ville gjøre dette raskt slik at politiet ikke hadde tid til å vente på rettens avgjørelse.

Etter rettens oppfatning forelå det videre ikke fare ved opphold, og det er den manglende oversendelsen av saken til retten som er det mest graverende bruddet på tjenesteplikten. Tiltalte visste gjennom anmeldelsen at Tjugum ikke hadde sett sølvtøyet siden 18. mai 2020, og at hun i tillegg ventet til den 6. januar 2021 med å anmelde forholdet til tross for at det ble konstatert borte allerede den 22. desember 2020. Tidsforløpet i saken tilsa dermed klart at saken ikke hastet, og at hovedregelen i straffeprosessloven § 197 første ledd om oversendelse til retten skulle vært benyttet. Dette forsterkes etter rettens oppfatning ytterligere av det svake mistankegrunnlaget, og av at saken gjaldt anmeldelse fra en av politiets ansatte, hvilket samlet sett, tilsa klart at rettens kontroll av om vilkårene for bruk av tvangsmidler var oppfylt var særlig nødvendig i denne saken. At saken ikke hastet fremgår også forutsetningsvis av tiltaltes egen beslutning ved at den ble gitt en gyldighet på hele 5 døgn.

Sakens uforsvarlige hastepreg og sviktende grunnlag hos tiltalte da beslutningen ble utferdiget den 7. januar 2021 viser seg videre ved at beslutningen inneholder en rekke feil, både hva gjelder lovanvendelse, slurv og unøyaktigheter, hvilket forsterker alvoret i saken. Det var for det første ikke grunnlag for å sikte Zelazny-Gadzala for grovt tyveri, idet et eventuelt tyveri i denne saken under enhver omstendighet kun var simpelt. Tiltalte visste ikke verdien på sølvtøyet, og Zelazny-Gadzala hadde lovlig tilgang til Tjugums bopel som vaskehjelp. Det forelå heller ikke andre forhold som tilsa at tyveriet var grovt. Det at beslutningen gjaldt grovt tyveri gir saken et konstruert preg av alvor som det ikke var grunnlag for, hvilket retten finner svært uheldig.

Det er i grunnlagt videre oppgitt at gjerningstidspunktet er 8. mai 2020, mens det i virkeligheten er helt uklart når sølvtøyer forsvant i perioden fra 18. mai til 22. desember 2020. Det er videre oppgitt at det forelå både unndragelsesfare, gjentagelsesfare og bevisforspillelsesfare, selv om de to førstnevnte spesielle vilkårene åpenbart ikke var aktuelle. Dette gir beslutningen et klart preg av slurv, unøyaktigheter og hastverk, og etterlater et inntrykk av at vilkårene for pågripelse og ransaking ikke er konkret vurdert av tiltalte.

Tiltalte kan heller ikke høres med påstanden om at han var bekymret for at retten ikke ville behandle begjæringen på torsdag 7. januar eller fredag 8. januar 2021, idet tiltalte hevder å ha dårlig erfaring med at Vestfold tingrett behandler slike begjæringer med tilstrekkelig hurtighet. Retten legger for det første til grunn at Vestfold tingrett, i likhet med alle andre domstoler i Norge, har rutiner for rask behandling av slike begjæringer fra politiet, og at tiltalte under enhver omstendighet kunne tatt kontakt med retten for å undersøke kapasiteten ved inngivelse av en slik begjæring på en torsdag, hvilket ikke er gjort.

Retten finner det etter dette klart at det ikke forelå fare ved opphold, og at beslutningen om pågripelse og ransaking av 7. januar 2021 skulle vært innsendt til retten i tråd med hovedregelen i straffeprosessloven § 197 første ledd. Ved å anvende påtalemyndighetens sekundærkompetanse, jf. straffeprosessloven § 197 annet ledd første punktum, på et så sviktende grunnlag som det tiltalte har gjort i denne saken, har tiltalte etter rettens klare oppfatning begått en grov tjenestefeil. Dette forsterkes av den tjenestefeilen som ble begått ved at det heller ikke forelå skjellig grunn til mistanke eller bevisforspillelsesfare, og feilene, sett i sammenheng, er etter rettens oppfatning graverende.

Konsekvensene av tiltaltes grove brudd på tjenesteplikten ble at Zelazny-Gadzala ble utsatt for en ydmykende pågripelse på arbeidsgivers bopel av en uniformert politipatrulje, og at hun dermed ble utsatt for en ytterligere krenkelse ved at politiet gjennomførte en ransakelse på hennes bopel med en uniformert patrulje i naboers påsyn. Hensyntatt at anklagene om tyveri var grunnløse, samt at vilkårene for tvangsmidler ikke var oppfylt, er tiltaltes opptreden i denne saken svært alvorlig.

Retten finner det videre klart at tiltalte har handlet grovt uaktsomt, idet hans handlinger er svært klanderverdig og det er grunnlag for sterk bebreidelse. Vurderinger knyttet til bruk av straffeprosessuelle tvangsmidler er i kjernen av den påtaleansvarliges ansvarsområde, og det må forventes at enhver påtaleansvarlig har god kunnskap om bestemmelsene, jf. uttalelsene i HR-2017-1677-A med videre henvisning til Rt-1993-1025. Dette forsterkes av tiltaltes svært lange erfaring som politijurist, og av at han ikke handlet under tidspress i denne saken.

Både de objektive og de subjektive vilkår for straff er etter dette oppfylt, og tiltalte blir å domfelle i tråd med tiltalen.

2. Straffutmåling

Tiltalte er en 63 år gammel tidligere ustraffet mann som nå skal domfelles for overtredelse av straffeloven § 172, jf. § 171.

Aktor har nedlagt påstand om en bot på 10.000 kroner, subsidiært fengsel i 20 dager. Forelegget lød opprinnelig på 8.000 kroner, men det er i forelegget opplyst om at påstanden vil bli høyere under hovedforhandlingen dersom forelegget ikke vedtas. Forsvarer har ikke hatt merknader til botens størrelse.

Retten finner å kunne ta aktors påstand til følge, hensyntatt sakens alvor, tiltaltes inntekt og bøtenivået i sammenlignbare saker, jf. HR-2018-1784-A.

3. Saksomkostninger

Aktor har nedlagt påstand om saksomkostninger fastsatt etter rettens skjønn. Etter straffeprosessloven § 436 første ledd, første punktum, er lovens hovedregel at domfelte skal idømmes omkostninger til det offentlige. Det skal foreligge spesielle omstendigheter for at omkostningsansvar ikke skal ilegges, jf. Ot.prp. nr. 45 (1993-94) side 5.

Retten finner ikke at det foreligger slike spesielle omstendigheter i denne saken, og at tiltalte dermed skal idømmes saksomkostninger i tråd med hovedregelen. Tiltalte har ikke erkjent straffeskyld, det var nødvendig med hovedforhandling og tiltalte har fast jobb og høy inntekt, jf. straffeprosessloven § 437 tredje ledd. Saksomkostningene fastsettes etter dette til 5000 kroner.

Dommen er enstemmig.

DOMSSLUTNING

1. Magnar Pedersen, født 17.09.1958, dømmes for overtredelse av straffeloven § 172, jf. § 171, til en bot på 10.000 -titusen- kroner, subsidiært fengsel i 20 -tjue- dager.

2. Magnar Pedersen dømmes til å betale saksomkostninger med 5000 -femtusen- kroner.

****

Frammøteforkynning
Domfelte er innkalt til frammøteforkynning:

Sted:	Agder tingrett, Arendal
Dag:	Fredag
Dato:	8. april 2022
Klokkeslett:	1200

Retten hevet

Øyvind Strand

Arne Martin Gjøseid

Pia Wilbergeie

Til deg som har fått en dom i tingretten

Kan jeg anke tingrettens dom?
Du har rett til å anke en dom fra tingretten til lagmannsretten. Det må ikke gå mer enn to uker fra den dagen du hørte eller leste dommen. Å anke betyr at en annen domstol behandler hele eller deler av saken på nytt.

Hva kan du anke over?
Du kan for eksempel anke hvis du mener at:

- det ikke er godt nok bevist at du er skyldig i det du ble dømt for i tingretten
- retten har tolket loven feil
- straffen er for streng
- retten har gjort feil i saksbehandlingen
- andre deler av dommen er feil (erstatning, inndragning, tap av retten til å kjøre bil o.l.)

Kan lagmannsretten nekte å behandle anken?
Lagmannsretten vurderer alle anker, men den kan nekte å gi anken din full behandling hvis:

- den mener det er klart at dommen ikke vil bli endret
- det ikke er noen grunn til å anke dommen

Hvis dommen **kun** gjelder bot, inndragning eller tap av retten til å kjøre bil, vil lagmannsretten som regel ikke behandle anken, med mindre det er spesielle grunner for det.

På den andre siden vil lagmannsretten nesten alltid behandle en anke hvis saken gjelder en forbrytelse som kan føre til fengsel i mer enn seks år.

Kan jeg få oppnevnt forsvarer?
Hvis lagmannsretten bestemmer at den skal behandle anken din, får du oppnevnt en forsvarer. Det er staten som betaler forsvareren, du betaler ingenting. Du kan vanligvis velge hvem du vil ha som forsvarer. Hvis du ønsker en bestemt forsvarer, er det fint om du gir beskjed samtidig med anken, eller så snart som mulig.

Hva må anken inneholde?
I anken må du opplyse:

- hvilken dom du anker over, og om anken gjelder hele dommen eller bare enkelte deler
- hva du anker over – for eksempel:
  - at det ikke er godt nok bevist at du er skyldig i det du ble dømt for i tingretten
  - at retten har tolket loven feil (og i så fall hvilke feil)
  - at straffen er for streng
  - at retten har gjort feil i saksbehandlingen (og i så fall hvilke feil)
- om anken gjelder inndragning
- om du krever ny behandling av erstatningskrav
- om du krever ny behandling av andre sivile krav som nevnt i straffeprosessloven § 3

Videre bør du nevne:

- nye bevis som du vil legge fram
- hvilket resultat du ønsker

Hvis du krever ny behandling av erstatningskrav eller andre sivile krav nevnt i straffeprosessloven § 3, må du oppgi:

- om anken gjelder hele avgjørelsen
- hvilket resultat du ønsker
- feilene du mener har skjedd
- hvorfor du mener det er gjort feil (både faktiske feil og rettslige feil)
- bevisene du vil føre

Hvordan går jeg fram for å anke?
En advokat eller forsvarer kan gi deg råd om du bør anke, og hjelpe deg med å skrive anken. Du kan også få hjelp til å skrive anken i tingretten, hos påtalemyndigheten eller av noen som jobber i fengselet. Du må selv underskrive på anken.

- Du kan levere anken *skriftlig* eller *muntlig* til tingretten der du fikk dommen
- Du kan også levere anken til påtalemyndigheten, for eksempel politiet eller statsadvokat
- Er du i fengsel, kan du få hjelp av noen som jobber der til å sende inn anken

Jeg var ikke i rettssalen da saken min ble behandlet

Er du dømt i en straffesak, men var ikke tilstede da saken din ble behandlet? Da kan du be om at saken blir behandlet på nytt. For å få en ny behandling, må du forklare hvorfor du ikke kunne komme til rettssaken, og hvorfor du ikke meldte fra i tide. På samme måte som ved anke, må du levere inn kravet om ny behandling innen to uker fra du har lest eller hørt dommen.

Når skal jeg sone?

Når dommen er endelig behandlet (rettskraftig), vil politiet sende den til Kriminalomsorgen, som sender deg innkalling til soning. Dette gjelder alle typer straff.

- Er du dømt til fengsel, får du innkalling en minst tre uker før du skal møte fram til soning
- Hvis du har spesielle ønsker om når du skal sone, må du fortest mulig ta det opp med Kriminalomsorgen.

Kan jeg sone hjemme?
Har du fått en ubetinget fengselsstraff på under seks måneder? Da kan du søke om å få sone hjemme med elektronisk kontroll (fotlenkesoning). Hvis du er aktuell for en slik soningsform, vil Kriminalomsorgen sende deg informasjon og søknadsskjema.

Kan jeg sone på institusjon?
Har du fått en ubetinget fengselsstraff på under ett år? Da kan du søke om å få sone straffen i en institusjon, som for eksempel gir deg:

- behandling av rusproblemer
- behandling av psykiske lidelser
- spesielle former for omsorg eller attføring

Du må ha et reelt behov for slik behandling, og du må ha en behandlingsplass. Mer informasjon og søknadsskjema får du hos Kriminalomsorgen.

Hva er betinget fengselsstraff?
Dersom du har fått en dom på betinget fengselsstraff, betyr det at soningen er utsatt i en prøvetid. Hvis du ikke gjør noe straffbart i denne prøvetiden, slipper du å sone i fengsel. Hvis du gjør noe straffbart i prøvetiden, kan retten bestemme at du likevel skal sone hele eller deler av fengslingsstraffen.

Det kan også være andre vilkår i dommen, som å gjennomføre Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND) eller et program mot ruspåvirket kjøring (RK). Her gjelder også det samme: Hvis du bryter vilkårene, kan retten bestemme at du må sone hele eller deler av straffen likevel.

Hva er samfunnsstraff?

Er du dømt til samfunnsstraff? Det betyr at du skal gjøre samfunnsnyttig tjeneste, delta i et program eller annet tiltak i et bestemt antall timer. Kriminalomsorgen bestemmer når og hvordan straffen skal gjennomføres. Hvis du gjør noe straffbart før du er ferdig med samfunnsstraffen, eller bryter andre regler for samfunnsstraffen, kan retten bestemme at du må sone i fengsel i stedet.

Bot

Er du dømt til å betale bot? Den må du betale innen en tidsfrist. Hvis du ikke betaler innen fristen, kan du få trekk i lønn. Boten kan også bli krevet inn ved hjelp av tvang. Går ikke det, kan du bli innkalt til å sone straffen i fengsel i stedet. Du kan søke om å få gjøre bøtetjeneste (samfunnsnyttig tjeneste) i stedet for å betale boten.

Hva er ungdomsstraff?
Er du er dømt til ungdomsstraff? Da blir saken din sendt til Konfliktrådet, og du får en innkalling til et såkalt *stormøte.* Her blir det forsøkt å lage en *ungdomsplan.* Hvis dere ikke blir enige, sendes saken tilbake til domstolen. Da vil retten bestemme om du skal sone hele eller deler av straffen i fengsel.

Hvis du gjør noe straffbart før du er ferdig med ungdomsstraffen, kan retten bestemme at du må sone i fengsel. Det samme kan skje hvis du bryter andre vilkår i ungdomsplanen.

Mer informasjon
Har du andre spørsmål, kan du kontakte fengselet, friomsorgskontoret eller ND-senteret du er innkalt til. Mer informasjon om soning, straff og alternativer til fengselsstraff finner du på www.kriminalomsorgen.no. Se også *straffegjennomføringsloven* om de ulike former for soning. Den finner du på www.lovdata.no.

AGDER LAGMANNSRETT

DOM

Avsagt: 22.06.2023

Saksnr.: 23-072764AST-ALAG

Dommere:

Lagdommer	Dag Bugge Nordén
Lagdommer	Erik Holth
Lagdommer	Beate Storesund Bolt

Tiltalt	Magnar Pedersen	Advokat Steinar Jacob Thomassen
Påtalemyndighet	Spesialenheten for politisaker	Politiadvokat Thomas Bjåstad Arntsen

Ingen begrensninger i adgangen til offentlig gjengivelse

Sakens spørsmål og bakgrunn

Spesialenheten for politisaker utferdiget 1. september 2021 forelegg mot Magnar Pedersen, født 17. september 1958, for overtredelse av straffeloven § 172, jf. § 171 for å ha utøvd offentlig myndighet og grovt uaktsomt grovt brutt sin tjenesteplikt. Grunnlaget var dette:

> Torsdag 7. januar 2021 i Tønsberg, som påtaleansvarlig i straffesak mot Aleksandra Ewa Zelazny-Gadzala utferdiget han beslutning om pågripelse av Zelazny-Gadzala og besluttet samtidig ransaking av hennes bolig til tross for at det ikke var tilstrekkelig mistankegrunnlag. I tillegg unnlot han å innhente rettens beslutning om ransaking til tross for at det ikke var fare ved opphold idet han lot beslutningen om ransaking ha gyldighet i fem dager.

Boten var i forelegget satt til 8 000 kroner, subsidiært fengsel i 16 dager.

Pedersen vedtok ikke forelegget. Spesialenheten for politisaker brakte saken inn for Agder tingrett til pådømmelse etter reglene i straffeprosessloven § 268.

Tingretten avsa 7. april 2022 dom med slik domsslutning:

> 1. Magnar Pedersen, født 17.09.1958, dømmes for overtredelse av straffeloven § 172, jf. § 171, til en bot på 10.000 -titusen- kroner, subsidiært fengsel i 20 –tjue - dager.
>
> 2. Magnar Pedersen dømmes til å betale saksomkostninger med 5000 -femtusen- kroner.

Tingretten fant bevist at tiltalte hadde forholdt seg som beskrevet i forelegget, og at han handlet grovt uaktsomt.

Pedersen anket til Agder lagmannsrett over bevisbedømmelsen og lovanvendelsen under skyldspørsmålet, saksbehandlingen og saksomkostningsavgjørelsen. Ved beslutning 25. mai 2022 ble anken henvist til ankeforhandling.

Lagmannsretten avsa 5. oktober 2022 dom med slik domsslutning:

> 1. Magnar Pedersen, født 17. september 1958, frifinnes for overtredelse avstraffeloven § 172, jf. § 171.
>
> 2. Saksomkostninger idømmes ikke for tingrett eller lagmannsrett.

Lagmannsretten la til grunn at tiltalte «med fordel» kunne handlet annerledes. Etter lagmannsrettens syn var imidlertid beslutningen om pågripelse og ransaking ikke åpenbart uhjemlet, og tiltaltes handlemåte lå ikke markert utenfor det faglig forsvarlige. Handlemåten var uansett ikke så klanderverdig at den kunne karakteriseres som grovt uaktsom.

Påtalemyndigheten anket til Høyesterett. Anken gjaldt lovanvendelsen under skyldspørsmålet, subsidiært saksbehandlingen. Det ble anført at lagmannsrettens vurdering av om tvangsmiddelbruken var åpenbart uhjemlet, var uriktig, og at lagmannsretten hadde bygget på feil lovforståelse i vurderingen av tiltaltes subjektive skyld. Anken over saksbehandlingen gjaldt mangelfulle domsgrunner.

Høyesterett avsa 27. april 2023 (HR-2023-805-A) dom med slik domsslutning:

> Lagmannsrettens dom og ankeforhandling oppheves.

Avgjørelsen var i resultatet enstemmig, men én dommer hadde en særmerknad.

Førstvoterende med tilslutning fra tre dommere – heretter for enkelhets skyld omtalt som Høyesterett – kom etter en konkret vurdering til at kravet om skjellig grunn til mistanke som vilkår for pågripelse etter straffeprosessloven § 171, ikke var oppfylt, og at det heller ikke var en slik konkret og reell fare for bevisforspillelse som kreves etter straffeprosessloven § 171 første ledd nr. 2. Pedersen begikk i tillegg et pliktbrudd da han besluttet ransaking uten å innhente rettens beslutning. Etter straffeprosessloven § 197 ligger primærkompetansen til å beslutte ransaking hos retten, men påtalemyndigheten kan treffe avgjørelsen hvis det er «fare ved opphold». Høyesterett kom til at vilkåret ikke var oppfylt. På disse punktene hadde Pedersen i objektiv henseende brutt sin tjenesteplikt.

Spørsmålet var så om Pedersen med dette «grovt» hadde brutt sin tjenesteplikt, og om han hadde opptrådt grovt uaktsomt etter straffeloven § 172 jf. § 171.

Høyesterett kom til at feilvurderingen av vilkåret om skjellig grunn til mistanke ikke var så graverende at den i seg selv kunne karakteriseres som et grovt brudd på tjenesteplikten. Derimot lå vurderingen av bevisforspillelsesfaren og bruken av hastekompetansen etter straffeprosessloven § 171 første ledd nr. 2 markert utenfor det forsvarlige. Konklusjonen var at både beslutningen om pågripelse og beslutningen om ransaking innebar et grovt brudd på Pedersens tjenesteplikter, og at han hadde opptrådt grovt uaktsomt. Også skyldkravet i straffeloven § 172 var dermed oppfylt (avsnitt 51–54).

Av dette fulgte at lagmannsrettens konkrete vurdering viste at terskelen for det straffbare var lagt for høyt, og at lovanvendelsen derfor var feil.

Avgjørelsen om å oppheve lagmannsrettens dom var som sagt enstemmig. Annenvoterende dommer uttalte imidlertid i sin særmerknad at hun riktignok under en viss tvil var kommet til at Pedersens forhold rammes av straffeloven §172, jf. § 171 (avsnitt 62).

Ny behandling av saken i lagmannsretten

Påtalemyndigheten ved Spesialenheten for politisaker fremmet 10. mai 2023 saken til ny behandling i lagmannsretten og uttalte i påtegningen innledningsvis:

> Spesialenheten mener saken er godt egnet for skriftlig behandling, jf. straffeprosessloven § 333. Prosessuelt sett er domfeltes fullstendige anke over tingrettens dom i øyeblikket til hinder for slik behandling. Spesialenheten har imidlertid vært i kontakt med domfeltes forsvarer som tiltrer skriftlig behandling, og forsvarer vil besørge korrigering av anken slik at dette ikke lengre er et hinder.

Forsvareren bekreftet standpunktet i brev 22. mai 2023 og oversendte vedlagt erklæring fra Pedersen om «[d]elvis tilbaketrekking av ankeerklæring». I henhold til erklæringen trakk han anken over bevisvurderingen under skyldspørsmålet og uttalte dernest: «Ved ny behandling av anken i lagmannsretten gjelder anken således lovanvendelsen under skyldspørsmålet, straffutmålingen og saksomkostningsavgjørelsen».

Med henvisning til partenes samtykke, besluttet lagmannsretten 23. mai 2023 skriftlig behandling av straffutmålingsanken i medhold av straffeprosessloven § 333.

Forsvareren nedla i innlegg 6. juni 2023 påstand om at siktede skulle anses på mildeste måte.

Påtalemyndigheten nedla i innlegg 9. juni 2023 påstand om at Magnar Pedersen skulle dømmes for overtredelse av straffeloven § 171, jf. § 172 til å betale en bot på 10 000 kroner, subsidiært fengsel i 10 dager, samt til å betale saksomkostninger til det offentlige etter rettens skjønn.

Lagmannsretten bemerker at utgangspunktet når dommen er opphevet, er at saken står i samme prosessuelle stilling som den gjorde før ankeforhandlingen forrige gang. Lagmannsrettens henvisningsbeslutning angir rammen for overprøvingen av tingrettens dom. Lagmannsrettens henvisningsbeslutning 25. mai 2022 lyder i sin helhet:

> Magnar Pedersen har erklært anke over Agder tingretts dom av 07.04.2022. Anken gjelder saksbehandlingen, bevisbedømmelsen og lovanvendelsen under skyldspørsmålet og saksomkostningsavgjørelsen.
>
> Lagmannsretten bemerker:
>
> Det er i saken ikke påstått eller idømt annen reaksjon enn bot, inndragning eller tap av retten til å føre motorvogn mv., og anken kan derfor bare fremmes med lagmannsrettens samtykke etter straffeprosessloven § 321 første ledd. Lagmannsretten finner at det foreligger særlige grunner som taler for å fremme anken.
>
> Den saksbehandlingsfeilen som påberopes, og som er grunnlaget for den prinsipale påstanden om opphevelse av tingrettens dom, er angitt å gjelde det forhold at tingrettsdommeren av siktede ble oppfattet å være forutinntatt og lite objektiv.

> Lagmannsretten vurderer at dette ikke er en slik saksbehandlingsfeil som kan føre til opphevelse.

I henhold til slutningen ble anken henvist til behandling uten nærmere presisjon.

Avgjørelsen bør etter lagmannsrettens oppfatning forstås slik at lagmannsretten i medhold av straffeprosessloven § 326 første ledd første punktum har prøvd bevisanken først. Det er hovedregelen også om saksbehandlingsanken angis å være prinsipal. Når anken fremmes til fullstendig ankeforhandling, blir andre ankegrunner for samme post i tiltalen ikke særskilt prøvd. Lagmannsretten har heller ikke truffet noen formell avgjørelse om å nekte fremmet anken over saksbehandlingen i medhold av straffeprosessloven § 321 annet ledd. Det lagmannsretten sier om saksbehandlingen må derfor være slik å forstå at lagmannsretten ikke – slik det er adgang til etter § 326 første ledd annet punktum – fant grunnlag for å oppheve tingrettens dom i medhold av straffeprosessloven § 322 første ledd nr. 1.

Når bevisanken etter å være henvist til ankeforhandling blir trukket tilbake eller avvist, følger det av straffeprosessloven § 326 annet ledd at saken likevel skal fremmes til ankeforhandling hvis det fortsatt foreligger anke på annet grunnlag.

Anken over saksbehandlingen er ikke opprettholdt.

I henhold til forsvarerens skriftlige innlegg 6. juni 2023 opprettholdes anken over lovanvendelsen under skyldspørsmålet på det grunnlag at tingretten uriktig la til grunn at Pedersen besluttet ransaking til tross for at det ikke var tilstrekkelig grunnlag for mistanken. I henhold til Høyesteretts dom kunne Pedersen ikke dømmes for dette.

Etter Høyesteretts dom er det imidlertid ikke bestridt at Pedersen er skyldig i overtredelse av straffeloven § 172, jf. § 171 på det grunnlag at han besluttet pågripelse uten at det forelå fare for bevisforspillelse, og at han besluttet ransaking uten at det var «fare ved opphold». Da hører det til avgjørelsen av straffespørsmålet – omfanget av det straffbare forholdet som grunnlag for reaksjonen – om overtredelsen også omfattet alternativet om manglende mistankegrunnlag. Lovanvendelsen under straffespørsmålet er imidlertid ikke egen ankegrunn etter straffeprosessloven § § 314 første ledd nr. 2, men behandles innenfor rammen av anken over straffutmålingen som lagmannsretten besluttet å undergi skriftlig behandling. Forsvareren nedla heller ikke påstand om at tingrettens dom skal oppheves.

Det er antakelig oversett at Pedersen ikke anket over straffutmålingen. Etter straffeprosessloven § 326 annet ledd forelå det derfor etter at bevisanken ble trukket, i utgangspunktet ikke en anke over straffutmålingen til behandling. Imidlertid følger det av det som ble sagt ovenfor, at anken over lovanvendelsen under skyldspørsmålet etter sitt innhold skal behandles som en anke over straffutmålingen.

Lagmannsretten er kommet til at Pedersens anke skal tas til følge ved at straffen nedsettes.

Høyesterett ga i dommen avsnitt 11–16 en redegjørelse for saksforholdet som lagmannsretten legger til grunn for reaksjonsfastsettelsen.

> (11) Sør-Øst politidistrikt mottok 6. januar 2021 en anmeldelse fra Ingvill Tjugum. Tjugum var ansatt som politioverbetjent i det samme politidistriktet. Anmeldelsen gjaldt «grovt tyveri» fra familiens bolig. Hun opplyste at diverse smykker, bunadssølv mv., som ble oppbevart i en kurv øverst i garderobeskapet på et soverom, var borte. Da hun 22. desember 2020 oppdaget at gjenstandene ikke lå i kurven, hadde den ikke vært fremme siden 17. eller 18. mai samme år. Det var ingen tegn til innbrudd, og andre synlige og lett tilgjengelige verdisaker var ikke fjernet.
>
> (12) Av anmeldelsen fremgår videre at to vinduer og en verandadør på soverommet «tidvis» hadde stått åpne, men at det var om lag 2,5 meter fra verandaen og ned til bakken. Om mulige gjerningspersoner heter det:
>
> > «Vi har en vaskehjelp – Aleksandra Zelazny-Gadzala. Hun har vært hos oss hver fredag i ca. 3-4 år. Utover dette har det ikke vært andre personer hos oss det siste halve året. Vi fikk en ny seng i uke 51 og da var det to montører fra Møbelringen på soverommet. De var alene der i ca. 10 min.»
>
> (13) Lederen for etterforskningsavsnittet ved Larvik politistasjon registrerte anmeldelsen og ga deretter saken til Pedersen 7. januar 2021. Samme dag utferdiget Pedersen beslutning om pågripelse av vaskehjelpen og ransaking av hennes bolig mv. Grunnlaget var skjellig grunn til mistanke om overtredelse av straffeloven § 322 jf. § 321 – grovt tyveri. Om pågripelsen heter det at den «begrunnes med unndragelsesfare/begrunnes med bevisforspillelsesfare/antas påkrevd for å hindre siktede i å begå ny straffbar handling». Ransakingsbeslutningen er angitt å gjelde «person, bopel med tilhørende rom og boder og andre steder og rom vedkommende disponerer, som kontor, arbeidsplass, hytte, biler, etc.». Avslutningsvis fremgår det at beslutningen «gjelder til og med 11.1.21».
>
> (14) Vaskehjelpen ble 8. januar 2021 pågrepet av uniformert politi mens hun vasket hos Tjugum. Politipatruljen gjennomførte umiddelbart etterpå en ransaking i vaskehjelpens bolig uten at det ble funnet gjenstander som kunne knyttes til anmeldelsen. En annen politijurist enn tiltalte besluttet at hun ikke skulle innbringes til politistasjonen.
>
> (15) Tjugum ringte 9. februar 2021 til etterforskningslederen ved Larvik politistasjon. Hun opplyste at hun hadde funnet de gjenstandene som var meldt stjålet i egen bolig, og at hun ville trekke anmeldelsen.
>
> (16) Vaskehjelpen anmeldte deretter Pedersen til Spesialenheten for politisaker for grovt uaktsom tjenestefeil. Anmeldelsen er begrunnet med at vilkårene for pågripelse og ransaking ikke var oppfylt.

Tingretten la til grunn at Pedersen utviste grov uaktsomhet også med hensyn til den omstendighet at det ikke var skjellig grunn til mistanke mot vaskehjelpen. Etter Høyesteretts dom er det ikke grunnlag for dette. Lagmannsretten legger til grunn at Pedersen utviste grov uaktsomhet kun med hensyn til faren for bevisforspillelse og bruken av hastekompetansen.

Høyesteretts lovanvendelse er bindende for lagmannsretten. Selv om lagmannsretten derfor legger til grunn at Pedersens vurdering lå «markert utenfor det forsvarlige» og innebar et «grovt pliktbrudd», er det likevel en viktig endring i forhold til tingrettens dom at skyldkravet ikke er oppfylt med hensyn til grunnlaget for mistanken. I henhold til straffeloven § 25 første ledd skal enhver bedømmes etter sin oppfatning av den faktiske situasjonen på handlingstidspunktet. Vurderingen av Pedersens forhold må baseres på at han gikk ut fra at det var skjellig grunn til å mistenke vaskehjelpen for å ha stjålet smykkene som var blitt borte.

Lagmannsretten la i sin forrige dom til grunn at forholdet ble anmeldt og fordelt til Pedersen som påtaleansvarlig på ordinær måte, og at saken ble gitt den prioritet som tyveri fra privat bolig normalt skal gis. Det var ikke gjort gjeldende at Pedersen hadde usaklige eller lite aktverdige motiver for sine handlinger.

Det er nær saklig sammenheng mellom vurderingen av bevisforspillelsesfaren som vilkår for pågripelse etter straffeprosessloven § 171 nr. 2, og vurderingen faren ved opphold som vilkår for å beslutte ransaking uten å forelegge spørsmålet for retten først. Pedersen fryktet at det meste av tyvegodset var solgt, og mente at det hastet med å gjennomføre ransakingen. Etter hans oppfatning ville det i mangel av andre bevis bli avgjørende for etterforskningen om politiet kunne finne stjålne gjenstander hjemme hos mistenkte. Høyesterett var ikke enig. I avsnitt 38 heter det:

> For lagmannsretten forklarte tiltalte at han fryktet at tyvegodset ville bli solgt. Etter mitt syn kunne denne frykten ikke begrunne pågripelse. Gjenstandene som ble meldt stjålet, var sist sett mer enn et halvt år tidligere. Dersom vaskehjelpen hadde stjålet dem, kunne hun hatt rikelig anledning til å kvitte seg med dem tidligere. Det forelå ikke en slik konkret og reell fare for bevisforspillelse som kreves etter straffeprosessloven § 171 første ledd nr. 2.

Om bruken av hastekompetansen ved ransaking heter det i avsnitt 44:

> Etter mitt syn var det i dette tilfellet ikke en tilstrekkelig konkret fare ved opphold. Som jeg allerede har vært inne på, kunne gjerningstidspunktet ligge mange måneder tilbake i tid. Det var på den bakgrunn en nærliggende mulighet for at vaskehjelpen allerede hadde kvittet seg med eventuelt tyvegods. Lagmannsrettens bevisvurdering gir dessuten ingen holdepunkter for at vaskehjelpen i løpet av de nærmeste dagene på annen måte ville forspille bevis. Videre var beslutningen gitt en varighet på fem dager – fra torsdag 7. til mandag 11. januar 2021. Dette indikerer at det ikke egentlig hastet. Det hadde under enhver omstendighet vært naturlig om tingretten ble kontaktet for å få avklart når en beslutning derfra kunne foreligge.

Selv om Pedersen derfor brøt sin tjenesteplikt ved å beslutte pågripelse og ransaking, er det et viktig moment ved vurderingen av straffverdigheten at feilvurderingen skjedde i en situasjon hvor han gikk ut fra at vaskehjelpen kunne mistenkes for tyveriet. Om han hadde utvist grov uaktsomhet også med hensyn til kravet om skjellig grunn til mistanke som grunnvilkår for straffeprosessuelle tvangsmidler, ville den samlede overtredelsen vært vesentlig mer alvorlig. At lagmannsretten bygger på et mindre belastende faktum enn det som var grunnlaget for forelegget og tingrettens dom, tilsier at straffen settes ned.

Som nevnt ovenfor, ga annenvoterende dommer i Høyesterett uttrykk for tvil. Hun uttalte i avsnitt 62 blant annet:

> Jeg er – riktignok under en viss tvil – kommet til at Pedersens forhold rammes av straffeloven § 172, jf. § 171. Beslutningen om pågripelse og ransaking var etter omstendighetene en åpenbart uhjemlet overreaksjon. Det dreier seg om inngripende tvangsmidler, der grensene for det straffbare må sees i lys av de strenge kravene som stilles til hjemmelsgrunnlag og betryggende saksbehandling. Selv om det er prisverdig at også mindre vinningslovbrudd gis prioritet, må ikke dette gå på bekostning av «den særskilte og sterke oppfordringen til aktpågivenhet» som gjelder ved inngripende tvangsmidler, jf. HR-2017-1677-A avsnitt 14.

Lagmannsretten er enig i disse synspunktene og legger for sin del til grunn for reaksjonsfastsettelsen at man her befinner seg helt i nedre sjikt av hva som rammes av straffeloven § 172, jf. § 171.

Forsvareren har under henvisning også til tidsforløpet og mediaomtalen gjort gjeldende at det bør reageres med straffutmålingsutsettelse etter straffeloven § 60. Påtalemyndigheten er uenig og har særlig vist til at Pedersen kunne vedtatt forelegget, at han kunne unnlatt å anke tingrettens dom, og at mediaomtalen var påregnelig ut fra sakens karakter og Pedersens stilling.

Lagmannsretten er enig i at det i formildende retning må legges vekt på at det nå er nær 2 ½ år siden lovbruddet fant sted, uten at Pedersen har noe ansvar for dette. Han har fått medhold i at han ikke var skyldig i å ha besluttet pågripelse og ransaking uten at det var skjellig grunn til mistanke. Derfor var det ikke uten fyldestgjørende grunn at han ikke vedtok forelegget eller anket tingrettens dom. Saksbehandlingstiden har vært en belastning for Pedersen. Mediaomtalen finner lagmannsretten derimot ikke at det er grunn til å ta spesielt hensyn til.

Reaksjonsfastsettelsen byr på en viss tvil. Straffutmålingsutsettelse etter straffeloven § 60 første ledd, finner lagmannsretten ikke at det er grunnlag for. Etter straffeloven § 53 fjerde ledd er det ikke lenger en alminnelig adgang til å idømme betinget bot. Lagmannsretten er kommet til at straffen passende kan settes til en bot på 5 000 kroner, subsidiært fengsel i 5 dager.

Med hensyn til spørsmålet om saksomkostninger til det offentlige, bemerker lagmannsretten først at Pedersen ikke kan pålegges ansvar for saksomkostninger for behandlingen av saken i lagmannsretten eller i Høyesterett. Etter utfallet av ankesaken, har anken over tingrettens dom ikke gått siktede imot. jf. straffeprosessloven § 436 annet ledd. Siktede kan heller ikke idømmes saksomkostninger i saker hvor påtalemyndigheten har anket.

Når det gjelder saksomkostningene for tingretten, er saken mer komplisert. Partenes argumentasjon i de skriftlige innleggene tyder på at begge har gått ut fra at lagmannsretten fullt ut kan prøve spørsmålet om saksomkostninger for tingretten. Det er imidlertid ikke riktig etter straffeprosessloven § 442 som lyder:

> Påankes dommen, prøver ankedomstolen spørsmålet om erstatning for saksomkostninger når det foretas prøving av bevisene under skyldspørsmålet, og for øvrig når avgjørelsen umiddelbart beror på utfallet av anken. Ellers kan det ankes på det grunnlag at omkostningsavgjørelsen er avgjort i strid med loven. Slik anke behandles etter reglene i kapittel 26.

I Pedersens erklæring om frafall av anken over bevisvurderingen står det at anken over avgjørelsen om saksomkostninger er opprettholdt. De skriftlige innleggene bekrefter at partene sikkert ikke har tenkt på at lagmannsretten i en straffutmålingsanke som klar hovedregel ikke kan overprøve tingrettens omkostningsavgjørelse. Det kunne derfor reises spørsmål om erklæringen om å frafalle bevisanken var avgitt under uriktig forutsetninger og ikke ville være bindende. Det ville være en uheldig og utilsiktet konsekvens av at siktede fortjenstfullt begrenset anken til å gjelde straffutmålingen.

Etter § 442 kan lagmannsretten prøve spørsmålet om saksomkostninger når avgjørelsen umiddelbart beror på utfallet av anken. Tingrettens omkostningsavgjørelse reflekterer uten at det uttrykkelig er sagt, at Pedersen burde vedtatt forelegget. Når utfallet er blitt at han dømmes for et mindre alvorlig forhold til en vesentlig lavere straff, endrer det forutsetningene for tingrettens omkostningsavgjørelse. Det tilsier at lagmannsretten under de spesielle omstendighetene som foreligger, bør kunne overprøve omkostningsavgjørelsen innenfor rammen av § 442 med det utfall at han fritas for å erstatte det offentlige saksomkostninger.

Dommen er enstemmig.

SLUTNING

I tingrettens dom gjøres disse endringer:

1. Straffen fastsettes til en bot på 5 000 – femtusen – kroner, subsidiært fengsel i 5 – fem – dager.

2. Saksomkostninger til det offentlige idømmes ikke.

Dag Bugge Nordén (sign) Erik Holth (sign) Beate Storesund Bolt (sign)

Dokument i samsvar med original
Liv Berit Hanssen

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 27. april 2023 av Høyesterett i avdeling med

dommer Hilde Indreberg
dommer Per Erik Bergsjø
dommer Wenche Elizabeth Arntzen
dommer Espen Bergh
konstituert dommer Hedda Remen

HR-2023-805-A, (sak nr. 22-168681STR-HRET)
Anke over Agder lagmannsretts dom 5. oktober 2022

Påtalemyndigheten	(førstestatsadvokat Thomas Frøberg)
mot	
A	(advokat Steinar Jacob Thomassen)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Bergsjø:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

(2) Saken gjelder spørsmålet om en politiinspektør begikk en grovt uaktsom tjenestefeil ved å beslutte pågripelse og ransaking, jf. straffeloven § 172 jf. § 171.

(3) A er født i 1958. Han var i 2021 ansatt som politiinspektør i Sør-Øst politidistrikt. Spesialenheten for politisaker utferdiget 1. september 2021 forelegg mot A for overtredelse av straffeloven § 172 jf. § 171 – grovt uaktsom tjenestefeil. Grunnlaget var dette:

> «Torsdag 7. januar 2021 i Tønsberg, som påtaleansvarlig i straffesak mot B utferdiget han beslutning om pågripelse av B og besluttet samtidig ransaking av hennes bolig til tross for at det ikke var tilstrekkelig mistankegrunnlag. I tillegg unnlot han å innhente rettens beslutning om ransaking til tross for at det ikke var fare ved opphold idet han lot beslutningen om ransaking ha gyldighet i fem dager.»

(4) Boten var i forelegget satt til 8000 kroner, subsidiært fengsel i 16 dager. A vedtok ikke forelegget, og det trådte i stedet for tiltalebeslutning, jf. straffeprosessloven § 268. Agder tingrett avsa 7. april 2022 dom med slik domsslutning:

> «1. A, født 00.00.1958, dømmes for overtredelse av straffeloven § 172, jf. § 171, til en bot på 10.000 – titusen − kroner, subsidiært fengsel i 20 – tjue − dager.
>
> 2. A dømmes til å betale saksomkostninger med 5000 – femtusen − kroner.»

(5) Tingretten fant bevist at tiltalte hadde forholdt seg som beskrevet i forelegget, og at han handlet grovt uaktsomt. Etter tingrettens syn var tjenestefeilene både enkeltvis og samlet så graverende at det var grunnlag for straff.

(6) A anket til Agder lagmannsrett over bevisbedømmelsen og lovanvendelsen under skyldspørsmålet, saksbehandlingen og saksomkostningsavgjørelsen. Ved beslutning 25. mai 2022 ble anken henvist til ankeforhandling. Lagmannsretten avsa 5. oktober 2022 dom med slik domsslutning:

> «1. A, født 00.00.1958, frifinnes for overtredelse av straffeloven § 172, jf. § 171.
>
> 2. Saksomkostninger idømmes ikke for tingrett eller lagmannsrett.»

(7) Lagmannsretten la til grunn at tiltalte «med fordel» kunne handlet annerledes. Etter lagmannsrettens syn var imidlertid beslutningen om pågripelse og ransaking ikke åpenbart uhjemlet, og tiltaltes handlemåte lå ikke markert utenfor det faglig forsvarlige. Handlemåten var uansett ikke så klanderverdig at den kunne karakteriseres som grovt uaktsom.

(8) *Påtalemyndigheten* har anket til Høyesterett. Anken gjelder lovanvendelsen under skyldspørsmålet, subsidiært saksbehandlingen. Det er anført at lagmannsrettens vurdering

av om tvangsmiddelbruken var åpenbart uhjemlet, er uriktig. Lagmannsretten har også bygget på feil lovforståelse i vurderingen av tiltaltes subjektive skyld. Subsidiært er domsgrunnene mangelfulle. Påtalemyndigheten har lagt ned slik påstand:

> «Lagmannsrettens dom og ankeforhandling oppheves.»

(9) *A* har gjort gjeldende at det ikke foreligger feil ved lagmannsrettens lovanvendelse. Lagmannsretten har korrekt lagt til grunn at tvangsmiddelbruken ikke var åpenbart uhjemlet, og at det ikke er grunnlag for å konstatere grov uaktsomhet. Domsgrunnene tilfredsstiller de kravene som er oppstilt for en frifinnende dom. A har lagt ned slik påstand:

> «Anken forkastes.»

Mitt syn på saken

Problemstillingen og saksforholdet

(10) Som påtaleansvarlig for en tyverisak traff A beslutning om pågripelse og ransaking. For dette fikk han et forelegg for brudd på straffeloven § 172 jf. § 171 − grovt uaktsom tjenestefeil. Han ble frifunnet for forholdet i lagmannsretten, og spørsmålet er om dommen bygger på feil lovanvendelse, eventuelt om domsgrunnene er mangelfulle. Jeg redegjør først nærmere for saksforholdet:

(11) Sør-Øst politidistrikt mottok 6. januar 2021 en anmeldelse fra C. C var ansatt som politioverbetjent i det samme politidistriktet. Anmeldelsen gjaldt «grovt tyveri» fra familiens bolig. Hun opplyste at diverse smykker, bunadssølv mv., som ble oppbevart i en kurv øverst i garderobeskapet på et soverom, var borte. Da hun 22. desember 2020 oppdaget at gjenstandene ikke lå i kurven, hadde den ikke vært fremme siden 17. eller 18. mai samme år. Det var ingen tegn til innbrudd, og andre synlige og lett tilgjengelige verdisaker var ikke fjernet.

(12) Av anmeldelsen fremgår videre at to vinduer og en verandadør på soverommet «tidvis» hadde stått åpne, men at det var om lag 2,5 meter fra verandaen og ned til bakken. Om mulige gjerningspersoner heter det:

> «Vi har en vaskehjelp – B. Hun har vært hos oss hver fredag i ca. 3−4 år. Utover dette har det ikke vært andre personer hos oss det siste halve året. Vi fikk en ny seng i uke 51 og da var det to montører fra Møbelringen på soverommet. De var alene der i ca. 10 min.»

(13) Lederen for etterforskningsavsnittet ved Larvik politistasjon registrerte anmeldelsen og ga deretter saken til A 7. januar 2021. Samme dag utferdiget A beslutning om pågripelse av vaskehjelpen og ransaking av hennes bolig mv. Grunnlaget var skjellig grunn til mistanke om overtredelse av straffeloven § 322 jf. § 321 – grovt tyveri. Om pågripelsen heter det at den «begrunnes med unndragelsesfare/begrunnes med bevisforspillelsesfare/antas påkrevd for å hindre siktede i å begå ny straffbar handling». Ransakingsbeslutningen er angitt å gjelde «person, bopel med tilhørende rom og boder og andre steder og rom vedkommende disponerer, som kontor, arbeidsplass, hytte, biler, etc.». Avslutningsvis fremgår det at beslutningen «gjelder til og med 11.1.21».

(14) Vaskehjelpen ble 8. januar 2021 pågrepet av uniformert politi mens hun vasket hos C. Politipatruljen gjennomførte umiddelbart etterpå en ransaking i vaskehjelpens bolig uten at det ble funnet gjenstander som kunne knyttes til anmeldelsen. En annen politijurist enn tiltalte besluttet at hun ikke skulle innbringes til politistasjonen.

(15) C ringte 9. februar 2021 til etterforskningslederen ved Larvik politistasjon. Hun opplyste at hun hadde funnet de gjenstandene som var meldt stjålet i egen bolig, og at hun ville trekke anmeldelsen.

(16) Vaskehjelpen anmeldte deretter A til Spesialenheten for politisaker for grovt uaktsom tjenestefeil. Anmeldelsen er begrunnet med at vilkårene for pågripelse og ransaking ikke var oppfylt.

Vilkårene for å dømmes for grovt uaktsom tjenestefeil

(17) Etter straffeloven § 172 straffes «grovt uaktsom tjenestefeil» med bot eller fengsel inntil ett år. De objektive straffbarhetsvilkårene følger av § 171, som gjelder forsettlig tjenestefeil. Paragraf 171 har denne ordlyden:

> «Med bot eller fengsel inntil 2 år straffes den som utøver eller bistår ved utøving av offentlig myndighet, og grovt bryter sin tjenesteplikt.»

(18) Paragraf 173 rammer grovere forhold betegnet som «misbruk» av offentlig myndighet. Strafferammen er fengsel inntil seks år.

(19) I Ot.prp. nr. 8 (2007−2008) punkt 9.17.5 kommenterer departementet formålet bak bestemmelsene om straff for brudd på tjenesteplikter. På side 233 fremgår at det er samfunnets interesse i en korrekt myndighetsutøvelse som skal beskyttes ved hjelp av strafferettslige virkemidler. Samme sted påpekes viktigheten av å opprettholde allmennhetens tillit til at offentlig myndighet utøves i tråd med regelverket.

(20) Jeg redegjør først for det *objektive straffbarhetsvilkåret* som ligger i formuleringen «grovt bryter sin tjenesteplikt» i straffeloven § 171. Her nevner jeg at straffeloven 1902 § 325 første ledd nr. 1 fastsatte bøtestraff for embets- eller bestillingsmenn som viste «grov Uforstand i Tjenesten». Uttrykket beskrev både den straffbare handlingen eller unnlatelsen og skyldkravet. I de spesielle merknadene til någjeldende § 172 i Ot.prp. nr. 8 (2007−2008) side 338 uttaler departementet at bestemmelsen blant annet erstatter § 325 første ledd nr. 1 i 1902-loven. Den høyere strafferammen innebærer ikke at terskelen for det straffbare skal ligge høyere enn tidligere, jf. Rt-2015-1170 avsnitt 19 og Matningsdal, *Straffeloven 2005*, lovkommentar til § 171, ajourført 1. juli 2022.

(21) Departementet redegjør i Ot.prp. nr. 8 (2007−2008) punkt 9.17.2 for gjeldende rett etter straffeloven 1902. På side 231 fremgår at det skulle «forholdsvis mye til» før vilkåret «grov uforstand» i straffeloven 1902 § 325 nr. 1 var oppfylt. Samme sted vises det til Rt-1986-670, hvor Høyesterett stilte krav om «kvalifisert klanderverdig opptreden som foranlediger sterke bebreidelser for mangel på aktsomhet».

(22) I de spesielle merknadene til § 171 på side 338 i proposisjonen oppsummerer departementet sitt syn på terskelen for det straffbare slik:

> «Ikke enhver handling i strid med tjenesteplikten rammes av forslaget. Bruddet må være *grovt*. Bagatellmessige forgåelser er ikke straffbare. Vilkåret har betydning på to punkter: For det første må avviket fra korrekt handlemåte være grovt. For det andre må det være tale om brudd på en tjenesteplikt av en viss betydning. Dersom en polititjenestemann ikke legitimerer seg, kan det være tale om et forsettlig og klart brudd på tjenesteplikten. Derimot kan bruddet neppe sies å gjelde en tjenesteplikt av en slik betydning at pliktbruddet bør straffes. Det vil være tilstrekkelig å reagere tjenstlig.»

(23) Departementet uttaler deretter at straffansvar lettest kan tenkes ved klare overskridelser av materiell kompetanse. Bestemmelsen er ifølge departementet «mindre aktuell ved prosessuelle eller personelle feil som for eksempel et manglende delegasjonsvedtak på et område der dette rutinemessig blir gitt i tilsvarende saker». Jeg kommer tilbake til hvordan dette må forstås.

(24) To avgjørelser fra Høyesterett konkretiserer normen «grov uforstand i tjenesten» i straffeloven 1902 § 325 nr. 1 ved uhjemlet bruk av tvangsmidler. Kjennelsen inntatt i Rt-1993-1025 gjaldt spørsmål om to polititjenestemenn skulle straffes for ulovlig ransaking av bil. Slik ransaking krevde «sterk mistanke» om straffbare forhold, jf. straffeprosessloven § 198 første ledd nr. 3. På side 1027 uttaler førstvoterende at vilkårene for å ransake uten beslutning av retten eller påtalemyndigheten er av «vesentlig rettssikkerhetsmessig betydning». Han fremholder videre at det er «spillerom for feilvurderinger», før han fortsetter slik:

> «Så lenge det er tale om en åpenbart ulovlig ransaking som i dette tilfellet, vil det i utgangspunktet måtte legges til grunn at ransakingen er kvalifisert klanderverdig og derved utslag av grov uforstand i tjenesten.»

(25) Høyesterett vurderte det slik at polititjenestemennene hadde foretatt «en utillatelig feilvurdering av situasjonen». Fordi de hadde opptrådt i tråd med rutinene ved politikammeret, ble konklusjonen likevel at de ikke kunne dømmes for grov uforstand i tjenesten.

(26) Synspunktene i kjennelsen fra 1993 er utviklet videre i HR-2017-1677-A, som gjaldt spørsmål om straff for en uhjemlet pågripelsesbeslutning. I avsnitt 10 slår Høyesterett fast at det er rom for feilvurderinger. Førstvoterende redegjør så i avsnitt 11 for de rettssetningene i 1993-kjennelsen som jeg nettopp har fremhevet. Han konstaterer i avsnitt 12 at en polititjenestemanns «åpenbart uhjemlede bruk av tvangsmidler i utgangspunktet er å anse som grovt uforstandig, men at de konkrete forholdene i saken vil kunne tilsi at straffansvar likevel ikke ilegges». Av avsnitt 13 fremgår at spørsmålet om det foreligger en åpenbar hjemmelsmangel, må besvares ut fra en objektiv vurdering. Førstvoterende peker på at lovtolkning, rettsanvendelse og bevisbedømmelse kan by på usikkerhet og forutsette skjønnsmessige vurderinger, før han fortsetter slik:

> «Det ligger i kvalifiseringen 'åpenbart', at mangelen på hjemmel må være helt udiskutabel – man må, slik jeg ser dette, være markert utenfor det faglig forsvarlige for at straff etter § 325 første ledd nr. 1 kan komme på tale.»

(27) Dommen fra 2017 viser at vurderingen av hvilke tjenestefeil som er straffbare, ikke nødvendigvis er lik for de forskjellige tvangsmidlene, se avsnitt 14. Ved frihetsberøvende tvangsmidler må grensene for det straffbare ses i lys av de strenge kravene til hjemmelsgrunnlag og en betryggende saksbehandling. Dette har sammenheng med at en utenforstående kontroll regulært ikke skjer.

(28) Jeg *oppsummerer* etter dette min forståelse av formuleringen «grovt bryter sin tjenesteplikt» i straffeloven § 171 slik: Avviket fra korrekt handlemåte må være grovt, og det må være tale om brudd på tjenesteplikt av en viss betydning. Ved bruk av tvangsmidler må hjemmelsmangelen være åpenbar for at straff skal være aktuelt. I dette ligger at mangelen etter en objektiv vurdering må være helt udiskutabel – handlemåten må ligge markert utenfor det forsvarlige. Terskelen for det straffbare vil kunne være ulik for de forskjellige tvangsmidlene.

(29) *Skyldkravet* i § 172 er som nevnt grov uaktsomhet. Som jeg allerede har vært inne på, siktet uttrykket «grov uforstand» i straffeloven 1902 § 325 første ledd nr. 1 til «kvalifisert klanderverdig opptreden som foranlediger sterke bebreidelser for mangel på aktsomhet», se Ot.prp. nr. 8 (2007−2008) punkt 9.17.2 på side 231 og HR-2017-1677-A avsnitt 10 med videre henvisning. Dette var det samme kriteriet som i høyesterettspraksis var oppstilt for skyldformen grov uaktsomhet. I gjeldende straffelov er grov uaktsomhet definert i § 23 andre ledd. Her heter det at uaktsomheten er grov «dersom handlingen er svært klanderverdig og det er grunnlag for sterk bebreidelse». Anvendelsesområdet for den grove uaktsomheten er med dette noe utvidet, og jeg utelukker ikke at § 172 kan ramme enkelte tilfeller som ikke var straffbare etter § 325 første ledd nr. 1 i 1902-loven. Slik denne saken ligger an, ser jeg ikke grunn til å gå nærmere inn på dette. I de spesielle merknadene til § 172 på side 338 i proposisjonen uttaler departementet at det skal «legges til grunn en streng aktsomhetsnorm for personer som utøver eller som forbereder utøving av offentlig myndighet».

Den konkrete vurderingen − er det begått straffbare tjenestefeil?

Innledning

(30) Forelegget bygger på at As beslutning om pågripelse og ransaking innebærer tjenestefeil på to punkter: Mistankegrunnlaget var ikke tilstrekkelig, og det var ikke en slik fare ved opphold som gir påtalemyndigheten kompetanse til å beslutte ransaking. For Høyesterett har påtalemyndigheten også gjort gjeldende at det ikke forelå bevisforspillelsesfare.

(31) Jeg tar først stilling til om A på disse punktene har brutt sin tjenesteplikt. Deretter foretar jeg en samlet vurdering av om det er grunnlag for straff.

Forelå det tilstrekkelig mistankegrunnlag for pågripelse og ransaking?

(32) Straffeprosessloven § 171 krever skjellig grunn til mistanke om straffbart forhold for at pågripelse kan skje. Også for ransaking av bolig og person er det stilt krav om skjellig grunn til mistanke, jf. §§ 192 og 195. Det skal foreligge objektive holdepunkter for mistanken, og det må være sannsynlighetsovervekt for at siktede har begått et straffbart forhold.

(33) Spørsmålet er om det var skjellig grunn til å mistenke vaskehjelpen for tyveri. Det eneste grunnlaget for en slik mistanke var opplysningene i anmeldelsen. Der fremgikk det som nevnt at bunadssølvet og de andre gjenstandene ikke lenger lå i garderobeskapet på soverommet. Vaskehjelpen hadde hatt ukentlig tilgang til soverommet siden verdisakene sist ble sett, og det virket som gjerningspersonen visste at det ble oppbevart verdisaker i den aktuelle kurven. Videre var det ingen tegn til innbrudd eller til at uvedkommende hadde vært inne i boligen. Ut over to møbelmontører hadde ingen andre vært inne i boligen det siste halve året.

(34) Men det var altså også andre som hadde hatt tilgang til soverommet. Dessuten hadde vinduer og verandadør i perioder stått åpne. Selv om det var et godt stykke fra verandaen og ned til bakken, kunne andre kommet seg inn. Riktignok kom anmeldelsen fra en person som det i utgangspunktet kunne festes lit til. Men det var også en mulighet for andre forklaringer enn tyveri, som at gjenstandene bare var forlagt. Opplysningene om at andre lett tilgjengelige verdisaker var urørt, kunne tyde på det. Og enkle undersøkelser ville avdekket at vaskehjelpen var tidligere ustraffet, og at hun hadde vasket hos anmelderen uten anmerkninger i en periode på tre−fire år. Noen slike undersøkelser ble ikke gjennomført.

(35) For meg er det på denne bakgrunn vanskelig å se at kravet om skjellig grunn til mistanke var oppfylt. Etter mitt syn har A dermed brutt sin tjenesteplikt. Jeg kommer som nevnt tilbake til om feilen rammes av straffeloven § 172 jf. § 171.

Forelå det bevisforspillelsesfare?

(36) Her minner jeg først om at det i beslutningen om pågripelse og ransaking ikke var spesifisert om grunnlaget for pågripelsen var unndragelsesfare, bevisforspillelsesfare eller gjentakelsesfare. A synes ikke å ha foretatt noen individuell tilpasning av den malen som ble benyttet. Partene er imidlertid enige om at det reelle grunnlaget for pågripelsen var fare for bevisforspillelse, jf. straffeprosessloven § 171 første ledd nr. 2.

(37) Vilkåret for pågripelse etter straffeprosessloven § 171 første ledd nr. 2 er at det foreligger en «nærliggende fare» − en reell og konkret mulighet − for bevisforspillelse. I dette ligger for det første at det må være en reell mulighet for at siktede vil ødelegge eller på annen måte forspille bevis. For det andre må det foreligge en nærliggende fare for at denne muligheten faktisk blir benyttet.

(38) For lagmannsretten forklarte tiltalte at han fryktet at tyvegodset ville bli solgt. Etter mitt syn kunne denne frykten ikke begrunne pågripelse. Gjenstandene som ble meldt stjålet, var sist sett mer enn et halvt år tidligere. Dersom vaskehjelpen hadde stjålet dem, kunne hun hatt rikelig anledning til å kvitte seg med dem tidligere. Det forelå ikke en slik konkret og reell fare for bevisforspillelse som kreves etter straffeprosessloven § 171 første ledd nr. 2. Jeg ser det slik at A også her har brutt sin tjenesteplikt.

(39) I forlengelsen av dette nevner jeg at ransaking kunne vært besluttet uten at det samtidig ble besluttet pågripelse. Formålet bak beslutningen synes overordnet å ha vært å gjennomføre ransaking i vaskehjelpens bolig før hun fikk kjennskap til mistanken mot henne og ved det en særlig oppfordring til å forspille bevis. Det gjelder imidlertid ikke noe krav om

forhåndsvarsling før ransaking gjennomføres, se straffeprosessloven § 200. Ransaking kunne dermed også uten pågripelse vært gjennomført uten at vaskehjelpen på forhånd fikk kunnskap om at hun var mistenkt.

Bruken av påtalemyndighetens hastekompetanse til å beslutte ransaking

(40) Straffeprosessloven § 197 første ledd og den relevante delen av andre ledd lyder:

> «Uten vedkommendes skriftlige samtykke kan ransaking etter §§ 192, 194 og 195 bare foretas etter beslutning av retten.
>
> Er det fare ved opphold, kan beslutningen treffes av påtalemyndigheten. …»

(41) Det er altså retten som har primærkompetansen til å beslutte ransaking hvis siktede ikke har gitt skriftlig samtykke. Påtalemyndigheten kan bare treffe beslutningen hvis det er «fare ved opphold». Spørsmålet om den primære kompetansen skulle ligge hos domstolene, ble vurdert i lovforarbeidene. I de spesielle merknadene til kapittel 15 i Ot.prp. nr. 35 (1978−1979) på side 174 slutter departementet seg til forslaget fra Straffeprosesslovkomiteen om det som i dag er ordningen. Departementet fant det «prinsipielt avgjørende» at man ved ransaking ikke får noen «etterfølgende rettslig kontroll».

(42) Forarbeidene gir ingen veiledning om hvordan formuleringen «fare ved opphold» skal forstås, og partene har ikke vist til rettsavgjørelser som belyser spørsmålet. Juridisk teori gir ikke noe entydig bilde. I Frøberg med flere, *Straffeprosessloven – Karnovs lovkommentar*, note 3 til § 197, ajourført 1. mars 2023 heter det at det må foreligge «en rimelig konkret fare for at formålet med ransakingen kan gå tapt» dersom rettens beslutning må avventes. Keiserud med flere, *Straffeprosessloven*, kommentarutgave, note 7 til § 197, ajourført 1. januar 2023 krever at det må være «mulig» at en utsettelse kan medføre at formålet ødelegges.

(43) Til dette bemerker jeg at lovgiver har valgt å legge primærkompetansen til domstolene. Jeg forstår det slik at det ble ansett nødvendig ut fra rettssikkerhetsbetraktninger. På denne bakgrunn må det etter mitt syn ligge en reell skranke i formuleringen «fare ved opphold». Hvis det skulle være tilstrekkelig med en mulighet for at formålet ville gå tapt ved å vente på rettens beslutning, ville hastekompetansen kunne benyttes i nesten alle tilfeller. Dette kan ikke ha vært lovgivers intensjon. Jeg mener på den bakgrunn at bruk av påtalemyndighetens hastekompetanse etter § 197 andre ledd forutsetter en konkret fare for at formålet med ransakingen ødelegges hvis man må vente på rettens beslutning.

(44) Etter mitt syn var det i dette tilfellet ikke en tilstrekkelig konkret fare ved opphold. Som jeg allerede har vært inne på, kunne gjerningstidspunktet ligge mange måneder tilbake i tid. Det var på den bakgrunn en nærliggende mulighet for at vaskehjelpen allerede hadde kvittet seg med eventuelt tyvegods. Lagmannsrettens bevisvurdering gir dessuten ingen holdepunkter for at vaskehjelpen i løpet av de nærmeste dagene på annen måte ville forspille bevis. Videre var beslutningen gitt en varighet på fem dager – fra torsdag 7. til mandag 11. januar 2021. Dette indikerer at det ikke egentlig hastet. Det hadde under enhver omstendighet vært naturlig om tingretten ble kontaktet for å få avklart når en beslutning derfra kunne foreligge. Også på dette punktet har A brutt sin tjenesteplikt.

Spørsmålet om pliktbruddene er straffbare

(45) Mitt syn er altså at A har brutt sin tjenesteplikt ved vurderingen av mistankegrunnlaget og faren for bevisforspillelse. Han begikk også pliktbrudd da han besluttet ransaking uten å innhente rettens beslutning. Spørsmålet blir om han med dette «grovt» har brutt sin tjenesteplikt, og om han har opptrådt grovt uaktsomt, jf. straffeloven § 172 jf. § 171.

(46) Jeg minner om at straff forutsetter brudd på en tjenesteplikt av en viss betydning. Ved bruk av tvangsmidler er det en forutsetning for straff at det ut fra en objektiv vurdering foreligger en åpenbar hjemmelsmangel − mangelen må være helt udiskutabel, og handlemåten må ligge markert utenfor det faglig forsvarlige for at straff kan komme på tale. Vurderingen av det objektive straffbarhetsvilkåret − grovt brudd på tjenesteplikt – og av skyldkravet i § 172 vil naturlig gli over i hverandre.

(47) Ved beslutningen om pågripelse er det gjort feil knyttet til vurderingen av mistankegrunnlaget og bevisforspillelsesfaren. Pågripelse er et inngripende tvangsmiddel som aktualiserer strenge rettssikkerhetskrav, jf. Grunnloven § 94 og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 5. Disse kravene gir oppfordring til en særlig aktpågivenhet, ikke minst i lys av at påtalemyndigheten har primærkompetansen til å pågripe, jf. straffeprosessloven § 175. Jeg viser på dette punktet til HR-2017-1677-A avsnitt 14.

(48) Bruken av påtalemyndighetens hastekompetanse etter straffeprosessloven § 197 andre ledd kan ses som et brudd på påtalemyndighetens *personelle* kompetanse. Som jeg allerede har vært inne på, forutsetter departementet i Ot.prp. nr. 8 (2007−2008) at straffansvar lettest kan tenkes ved klare overskridelser av *materiell* kompetanse, mens det er mindre aktuelt ved «prosessuelle eller personelle feil», se de spesielle merknadene til straffeloven § 171 på side 338 i proposisjonen. Videre har Høyesterett som nevnt i HR-2017-1677-A avsnitt 14 lagt til grunn at det kan være visse forskjeller mellom tvangsmidlene med hensyn til hvor mye som kreves før en tjenestefeil kvalifiserer for straff. Høyesterett fremhever de strenge kravene til hjemmelsgrunnlag mv. som må stilles ved beslutning om frihetsberøvende tvangsmidler. Disse uttalelsene aktualiserer spørsmålet om hvor straffbarhetsterskelen ligger for feil bruk av hastekompetansen i straffeprosessloven § 197 andre ledd.

(49) Jeg ser uttalelsene som utslag av den overordnede rettesnoren om at *betydningen* av tjenesteplikten må trekkes inn i vurderingen. Brudd på materielle kompetanseregler vil ofte være mer alvorlige enn brudd på bestemmelser om hvem som har beslutningskompetansen, og frihetsberøvelse er et mer inngripende tvangsmiddel enn eksempelvis beslag av dokumenter. Men her vil det være glidende overganger og gradsforskjeller. Som eksempel på at straff er mindre aktuelt ved prosessuelle eller personelle feil, nevner departementet «manglende delegasjonsvedtak på et område der dette rutinemessig blir gitt i tilsvarende saker». Dette er feil av en helt annen karakter enn i saken her. Den primære kompetansen til å beslutte ransaking er lagt til retten for å sikre en betryggende saksbehandling. Det ligger en viktig rettssikkerhetsgaranti i reglene på dette punktet, jf. også Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8. På denne bakgrunn kan ikke straffbarhetsterskelen ligge særlig mye høyere for ransakingsbeslutningen enn for beslutningen om pågripelse.

(50) I min vurdering tar jeg utgangspunkt i at beslutninger om bruk av tvangsmidler ligger i kjerneområdet for en politijurists tjenesteplikter. Vilkårene burde være godt kjent. Det har betydelig vekt at vaskehjelpen ble utsatt for inngripende tiltak: Hun ble pågrepet av uniformert politi på arbeidsplassen og kjørt hjem. Der ble det gjennomført ransaking, ifølge tingretten «i naboers påsyn».

(51) Jeg ser det slik at feilvurderingen av vilkåret om skjellig grunn til mistanke ikke var så graverende at den i seg selv kan karakteriseres som et grovt brudd på tjenesteplikten. Riktignok var mistankegrunnlaget etter mitt syn svakt. Uttrykket «skjellig grunn til mistanke» er imidlertid skjønnsmessig, og det må være rom for å gjøre feil uten at dette innebærer straffansvar.

(52) Derimot lå vurderingen av bevisforspillelsesfaren etter mitt syn markert utenfor det forsvarlige. I lys av den lange tiden som allerede hadde gått siden verdisakene sist var sett, forelå det åpenbart ingen slik konkret og reell fare for ødeleggelse av bevis som kreves etter straffeprosessloven § 171 første ledd nr. 2. Som jeg har vært inne på, er det også vanskelig å se at det her var noe reelt behov for å pågripe vaskehjelpen. Det kan reises spørsmål ved forholdsmessigheten av et slikt inngrep. Jeg ser det slik at beslutningen om pågripelse innebar et grovt brudd på As tjenesteplikter.

(53) Etter mitt syn gjelder det samme bruken av hastekompetansen i straffeprosessloven § 197 andre ledd. Å vente på rettens beslutning innebar klart nok ikke en konkret fare for at formålet med ransakingen ville bli ødelagt. Dersom A hadde fulgt reglene i § 197, ville han blitt tvunget til å nedfelle sin vurdering av ransakingsvilkårene i en begjæring. Dette kunne synliggjort for ham at vilkårene ikke var oppfylt, og det ville alternativt gitt retten mulighet for en overprøving. Også beslutningen om ransaking innebar et grovt brudd på tjenestepliktene.

(54) De momentene jeg har fremhevet, tilsier at A har opptrådt svært klanderverdig. Det er grunnlag for å rette sterke bebreidelser mot ham, og han har dermed opptrådt grovt uaktsomt. Skyldkravet i straffeloven § 172 er med dette oppfylt.

Lagmannsrettens lovanvendelse

(55) Lagmannsretten har oppsummert sin forståelse av straffeloven § 171 slik:

> «Lagmannsretten tar utgangspunkt i at vilkårene for straff for tjenestefeil er strenge. Selv om handlingen kan være kritikkverdig, kreves det at feilen er grov for at den skal kvalifisere til straff. Bruken av tvangsmidler må være åpenbart uhjemlet, mangelen på hjemmel må være helt udiskutabel, og handlemåten må være markert utenfor det faglig forsvarlige.»

(56) Så langt hefter det ingen feil ved lovanvendelsen. Men som jeg har påvist, er det ikke treffende når lagmannsretten deretter uttaler at formålet med bestemmelsen er å «hindre misbruk av offentlig makt». Det avgjørende er likevel at lagmannsrettens konkrete vurdering viser at terskelen for det straffbare er lagt for høyt. Lovanvendelsen er feil, og dommen må oppheves.

Konklusjon

(57) Lagmannsrettens dom oppheves på grunn av feil lovanvendelse. I tråd med hovedregelen i straffeprosessloven § 347 første ledd oppheves også ankeforhandlingen.

(58) Jeg stemmer for denne

D O M :

Lagmannsrettens dom og ankeforhandling oppheves.

(59) Dommer **Arntzen:**

Særmerknad

(60) Jeg tar for min del ikke stilling til om det forelå skjellig grunn til mistanke, idet jeg finner det klart at en eventuell hjemmelsmangel på et slikt grunnlag ikke var åpenbar i betydningen «helt udiskutabel» og «markert utenfor det faglig forsvarlige», jf. HR-2017-1677 avsnitt 13. Det foreligger følgelig isolert sett ingen straffbar overtredelse av straffeloven § 172, jf. § 171 hva gjelder grunnvilkåret for bruk av tvangsmidler.

(61) For øvrig slutter jeg meg til førstvoterendes vurdering av de øvrige vilkårene for bruk av de aktuelle tvangsmidlene. Basert på lagmannsrettens bevisvurdering er jeg altså enig i at det verken var *nærliggende bevisforspillelsesfare* i tilknytning til beslutningen om pågripelse, eller *fare ved opphold* i tilknytning til hastebeslutningen om ransaking av blant annet mistenktes bolig. Lovens ordning er at siktede først gjøres kjent med ransakingsbeslutningen når denne settes i verk, og at siktede – eventuelt noen i dennes husstand eller en nabo – tilkalles når det kan skje uten opphold, jf. straffeprosessloven § 200. Det relativt sett svake mistankegrunnlaget understreket viktigheten av å bringe spørsmålet om ransaking inn for tingretten i tråd med lovens hovedregel.

(62) Jeg er – riktignok under en viss tvil – kommet til at As forhold rammes av straffeloven §172, jf. § 171. Beslutningen om pågripelse og ransaking var etter omstendighetene en åpenbart uhjemlet overreaksjon. Det dreier seg om inngripende tvangsmidler, der grensene for det straffbare må sees i lys av de strenge kravene som stilles til hjemmelsgrunnlag og betryggende saksbehandling. Selv om det er prisverdig at også mindre vinningslovbrudd gis prioritet, må ikke dette gå på bekostning av «den særskilte og sterke oppfordringen til aktpågivenhet» som gjelder ved inngripende tvangsmidler, jf. HR-2017-1677 avsnitt 14. Jeg slutter meg på denne bakgrunn til at lagmannsrettens dom og ankeforhandling oppheves.

(63) Konstituert dommer **Remen:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Bergsjø.

(64) Dommer **Bergh:** Likeså.

(65) Dommer **Indreberg:** Likeså.

(66) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Lagmannsrettens dom og ankeforhandling oppheves.